10. SINIF FELSEFE FASİKÜLÜM 1

İÇİNDEKİLER

1. ÜNİTE: FELSEFENİN DOĞASI

1.1. Felsefenin Anlamı 2

1.2. Felsefi Düşüncenin Gelişimi 3

1.3. Felsefi Düşüncenin Özellikleri 6

1.4. Felsefi Soruların Temel Özellikleri 8

1.5. Felsefenin Diğer Alanlarla İlişkisi 10

1.6. Felsefenin Bireysel ve Toplumsal İşlevleri 12

Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları 16

Yazılı Provası 18

Konu Kavrama Testi 20

2. ÜNİTE: FELSEFE, MANTIK VE ARGÜMANTASYON

2.1. Düşünme ve Dil İlişkisi 25

2.2. Mantık ve Akıl Argümantasyonun Temel Kavramları 27

2.3. Argümantasyonun Yapısı 36

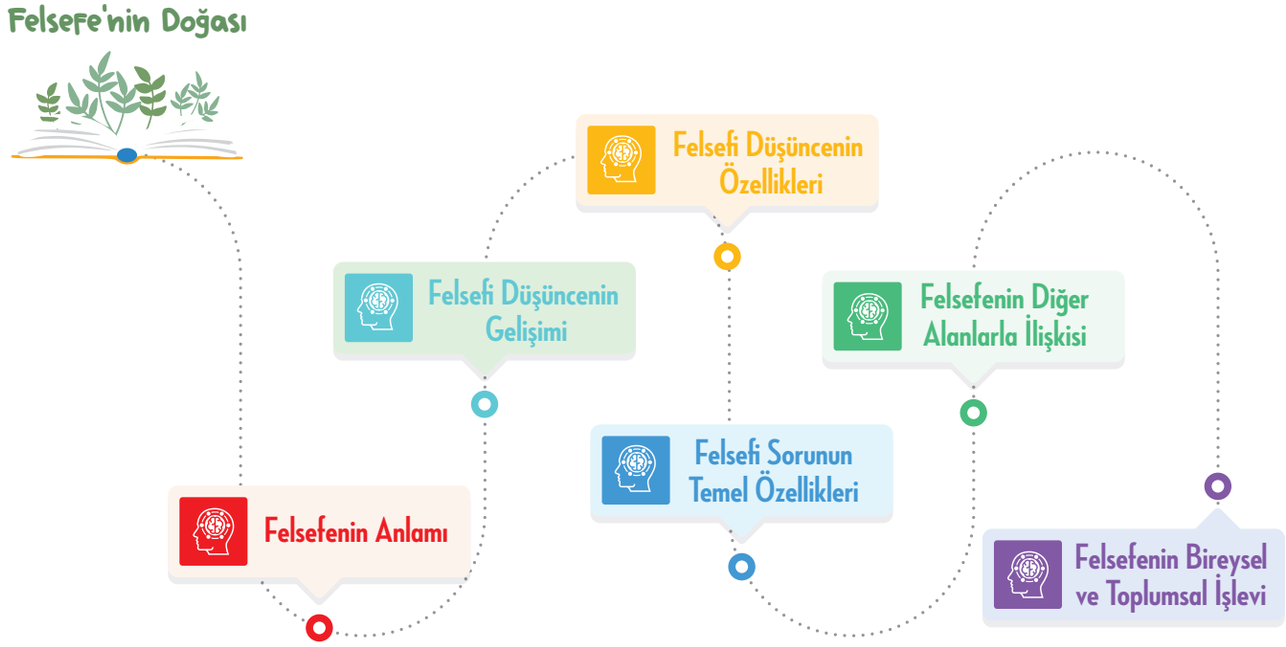
Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları 41

Yazılı Provası 44

Konu Kavrama Testi 46

Bu kitabın her hakkı saklıdır. Bu kitabın basım-yayın satış hakları Benim Hocam Yayınlarına aittir. Hangi amaçla olursa olsun yayıncı kuruluşun izni olmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, mekanik elektronik, manyetik, fotokopi ya da başka yöntemlerle basılması ve çoğaltılması yasaktır.

Bu Ünitede Neler Öğreneceğiz?

Bu Ünitede Öğrenilecek Anahtar Kavramlar

Başlarken

Felsefe, zihnin konforlu uykusundan uyanıp hazır cevapların sahte güvenini geride bırakma cesaretidir; insanı, belirsizliğin açık denizlerinde kendi aklıyla yol almaya çağırır. Bu yolculukta önemli olan yalnızca bilgi toplamak değil, bilginin dayanağını, yaşamın anlamını ve insanın seçimlerini eleştirel bir bakışla yeniden düşünmektir. Felsefe, ezberleri bozan bir sorgulama gücüyle bizi kalıpların dışına çıkarır; karanlıkta el yordamıyla ilerlemek yerine merakın ışığında kendi yolumuzu bilinçle kurmayı öğretir. Bu yüzden felsefe, sadece düşünmek değil, hakikatin fısıltısını duyabilecek kadar derinleşmek ve insanın kendi yaşamının mimarı olabilmesi için anlamı, aklın süzgecinden geçirme sanatıdır.

Düşünme Noktası

- "Felsefe" kelimesini ilk duyduğunuzda zihninizde beliren şey ne oldu? Nedeniyle birlikte ifade ediniz. (Bir kelime / bir görüntü / bir soru / bir duygu)
- Felsefe bir cevap bulma sanatı mıdır, yoksa doğru soruyu sorarak eldeki tüm cevapları kaybetme cesareti mi?
- Bilim ve teknolojinin bu kadar ilerlediği bir çağda felsefeye hâlâ ihtiyaç var mı? Neden?

Bilgi Köprüsü

Bir sabah posta kutusunda adınıza yazılmış esrarengiz bir mektup buluyorsunuz. Mektupta sadece şu iki kelime var:

Bu kısa cümle, zihninde yankılanıyor.

Düşünüyorsun...

İsmin, yaşın, okuduğun okul, doğduğun şehir bunlar mı seni anlatıyor?

Yoksa seni sen yapan şey, bu görünenlerin çok ötesinde mi?

Belki de kim olduğun, seçimlerinde, hayallerinde, içinden geçenlerde saklı.

Belki de seni tanımlayan, başkalarının senin hakkındaki fikirleri değil; senin kendinle kurduğun sessiz, derin diyalogda saklı.

İşte bu sorgulama, bir yanıt bulmaktan çok daha fazlasıdır: Kendini tanımaya ve dünyayı farklı bir gözle görmeye başlamanın ilk adımıdır.

I- Sen kendini nasıl tanımlarsın? Seni sen yapan üç temel özellik nedir?

2- "Kim olduğumuzu anlamak, dünyayı nasıl gördüğümüzü de değiştirir." Sözüne katılıp katılmadığınızı gerekçesiyle yazınız.

I.I. Felsefe'nin Anlamı

İnsan, biyolojik bir varlık olmanın ötesinde, dünyayı ve kendi varlığını anlamlandırmaya çalışan bir anlam arayıcısıdır. Gördüğüyle yetinmez, görünenin ardını merak eder; bildiğiyle durmaz, bilmediğinin peşine düşer. Görünenin ardındaki gerçeği merak eden ve hazır bilgilerle yetinmeyen her zihin, felsefenin o cesur düşünme yolculuğuna ilk adımını atar. Bu serüven; merak, hayret ve şüphe gibi duyguların rehberliğinde şekillenir. Çünkü felsefe, varılacak son bir durak değil; her adımında insanı olgunlaştıran, ufkunu genişleten ve kendisiyle yüzleştiren bitmeyen bir anlam arayışıdır.

Felsefe Terimi

Felsefe sözcüğünün kökeni, Antik Yunancadaki iki temel kavramın birleşmesine dayanır:

- **Philia** (Sevgi, arayış, peşinden koşma veya yönelme.)
- **Sophia** (Bilgelik, bilgi veya hikmet.)

→ **Philosophia**

Bu iki kelime birleştiğinde ortaya çıkan Philosophia, kelime anlamı itibarıyla bilgelik sevgisi veya hikmet arayışı demektir. Bu tanım, felsefenin durağan bir bilgi yığını değil, dinamik bir süreç olduğunu en baştan fısıldar.

"Philosophia" terimini ilk kullanan kişinin Pythagoras (Pisagor) olduğu kabul edilir. Pythagoras'a göre mutlak bilgelik (hikmet) tanrılara özgüdür; insan ise ancak ona yönelen, onu seven ve ona yaklaşmaya çalışan bir varlıktır. Bu nedenle hikmet, yalnızca bilgi sahibi olmak değil, gerçeği derinlemesine kavramak ve bilgiyi doğru zamanda, doğru biçimde kullanabilen bir olgunluğa ulaşmaktır. Felsefe ise bu olgunluğun kendisi değil, ona giden yoldur: insanın soru sorarak, sorgulayarak ve düşüncesini temellendirerek hakikate yaklaşma çabasıdır. Felsefe, hikmetin kendisi olmaktan çok, hikmete yöneliştir. Kısacası felsefe, hikmet gibi her şeyi bilme iddiasından çok, bilgelik yolunda bilinçli ve sürekli bir arayışı ifade eder. Karl Jaspers'ın dediği gibi "Felsefe, yolda olmaktır."

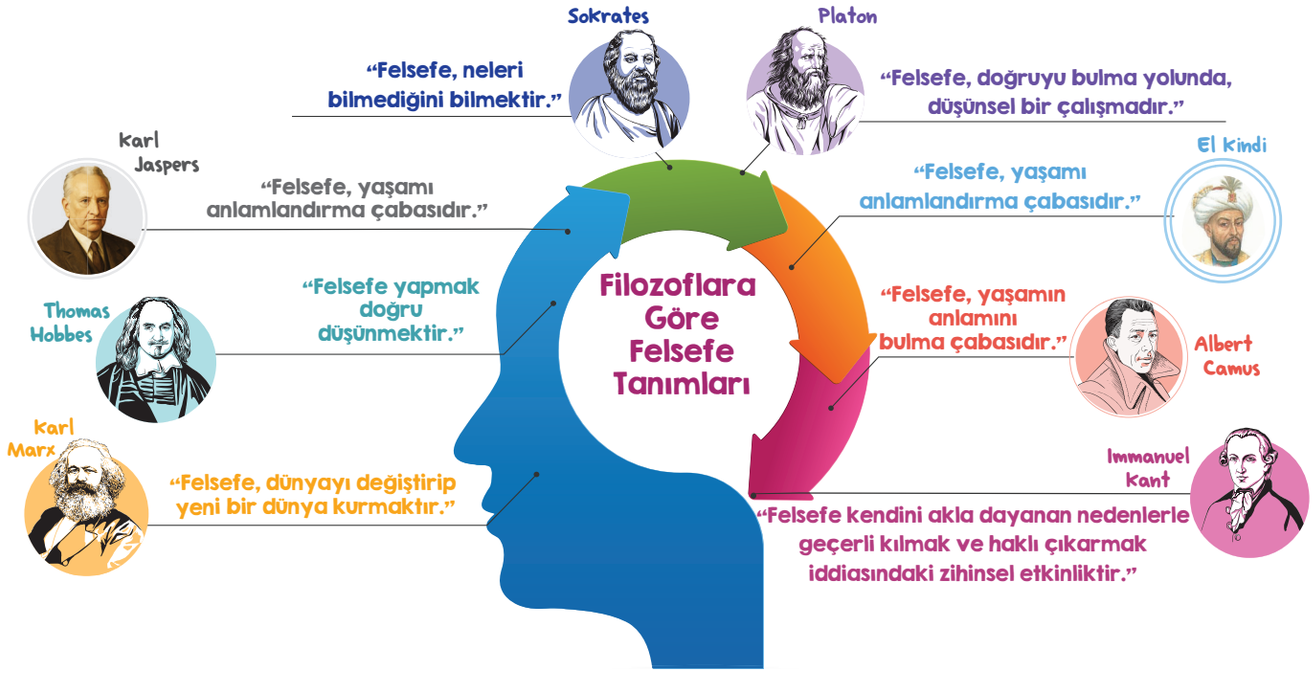
Peki felsefe tam olarak nedir; kesin bir tanımı var mıdır? Felsefenin kesin ve tek bir tanımı yoktur. Bu durum, onun zenginliğini ve derinliğini gösterir. Felsefe bir kalıba sığdırılamaz; her birey, felsefede kendi anlamını bulur. Yine de bazı felsefe tanımlarını ifade edecek olursak,

Felsefe: düşünme faaliyetidir.
Felsefe, görünmeyeni görme isteğidir.
Felsefe: bir arayıştır, bitmeyen bir sorgulayıştır.
Felsefe: hayatın anlamı ve amacı üzerine düşünmek, sorgulamak ve araştırmaktır.

UYGULAMA - 1

Felsefe Nedir?

Aşağıda, çeşitli filozoflara ait felsefe tanımları yer almaktadır. Bu tanımları dikkatle okuyun ve ardından soruları cevaplayarak, felsefeyi kendi perspektifinizden nasıl tanımlayacağınızı keşfedin.

I- Bu tanımlardan hareketle siz de kendi felsefe tanımınızı yapınız.

2- Filozofların tanımlarının birbirinden farklı olmasının nedenleri neler olabilir?

3- Felsefeyi tek bir tanıma indirgemenin sakıncası olabilir mi? Nedenleriyle yazınız.

I.2. Felsefi Düşüncenin Gelişimi

Felsefi düşünce, bir anda ortaya çıkmış bir düşünme biçimi değil; insanlığın yüzyıllar boyunca biriktirdiği bilgi, deneyim ve anlam arayışının ürünüdür. İnsan; doğayı, yaşamı ve evreni önce mitlerle, inançlarla ve geleneklerle açıklamaya çalışmış; zamanla aklı daha bilinçli ve sorgulayıcı bir biçimde kullanmaya başlamıştır. Bu uzun düşünce serüveninde Çin, Hindistan, İran, Mısır ve Mezopotamya gibi kadim uygarlıklar önemli izler bırakmış; onların inançları, toplumsal düzenleri ve evrene dair tasavvurları felsefi düşüncenin zeminini hazırlamıştır. Kısacası felsefe, tek bir toplumun değil, insanlığın ortak düşünce mirasının derinleşerek olgunlaşmış hâlidir. Ancak felsefenin, soruları sistemli biçimde ele alan ve akıl temelli bir yapıya kavuşan güçlü biçimi, Antik Yunan'da belirginleşmiştir.

MÖ 6. Yüzyıl - MS 2. Yüzyıl Felsefesi

Bu dönem, insanlığın evreni ve varlığı mitolojik anlatıların ötesine geçerek akıl, gözlem ve mantıksal çıkarımlarla anlamlandırmaya başladığı büyük uyanış çağıdır. Dünyanın farklı merkezlerinde (Yunanistan, Çin ve Hindistan) eş zamanlı olarak filizlenen bu düşünce geleneği; Doğu'da daha çok toplumsal düzen, erdemli yaşam ve içsel huzur arayışına odaklanırken, Batı'da evrenin ilk nedeni olan "arkhe" problemine yönelmiştir. Doğa olaylarının tanrısal müdahaleler yerine rasyonel ilkelerle açıklanmaya çalışıldığı bu süreçte; bilgi, siyaset ve ahlak gibi kavramlar ilk kez sistemli birer disiplin olarak inşa edilmiştir.

MS 2. Yüzyıl - 15. Yüzyıl Felsefesi

Bu dönem, felsefenin dinî düşünceyle yoğun biçimde iç içe geliştiği bir çağdır. Tanrı, inanç, vahiy ve insanın evrendeki yeri gibi sorular düşüncenin merkezine yerleşmiştir. Hristiyan felsefesi uzun süre dinî otoritenin etkisi altında şekillenirken, İslam felsefesi Antik Yunan mirasını yeniden yorumlayarak çok güçlü bir düşünce geleneği oluşturmuştur. Özellikle 8-13. yüzyıllar arasında İslam dünyasında bilim ve felsefe birlikte yükselmiş; yapılan çeviriler ve yorumlar sayesinde bu birikim Batı düşüncesinin yeniden canlanmasına önemli katkı sağlamıştır.

15. Yüzyıl - 17. Yüzyıl Felsefesi

Bu dönem, Orta Çağ'ın din merkezli düşünce ikliminden uzaklaşılarak insanın, doğanın ve aklın yeniden düşüncenin merkezine alındığı bir çağdır. Rönesans'ın insanı öne çıkaran bakışıyla birlikte (hümanizm) bireyin değeri, özgürlüğü ve dünyayı anlama kapasitesi vurgulanmış; Reform hareketleri ise dinî otoritenin sorgulanmasına ve düşüncede çoğulculuğun güçlenmesine zemin hazırlamıştır. Bu süreçte bilgi, geleneğin tekrarı olmaktan çıkarak gözlem, deney ve matematiksel temellendirme ile güvence altına alınmaya çalışılmış; böylece modern bilimin yöntemi belirginleşmeye başlamıştır. Siyaset alanında ulus-devlet fikri güç kazanırken, felsefe de doğayı ve toplumu aklın ölçütleriyle açıklama arayışına yönelmiştir. Kısacası 15–17. yüzyıl felsefesi, insanın dünyadaki yerini yeniden tanımlayan, bilginin kaynağını ve yöntemini sorgulayan, modern düşüncenin ve bilimin yükselişine güçlü bir zemin hazırlayan bir geçiş dönemidir.

18. Yüzyıl - 19. Yüzyıl Felsefesi

18-19. yüzyıl felsefesi, insanlığın akıl meşalesiyle karanlıktan çıkışını ve ardından bu yeni dünyanın sancılarıyla yüzleşmesini temsil eder. 18. yüzyıl Aydınlanma felsefesi, Kant'ın "aklını kullanma cesareti" çağrısıyla dogmaları yıkıp bireyi, bilimi ve laik hukuku merkeze alarak modern dünyayı inşa etmiştir. 19. yüzyıl ise bu inşa edilen rasyonel yapının sınıfsal, tarihsel ve bireysel etkilerini sorgulamış; Hegel ile değişimin diyalektiğini, Marx ile ekonomik temelli toplumsal devrimi, Nietzsche ile de modernitenin getirdiği değerler krizini tartışmaya açmıştır. Özetle bu dönem; sarsılmaz bir akıl inancıyla başlayan, ancak sanayileşme ve toplumsal dönüşümlerle birlikte insanın doğasına, emeğine ve özgürlüğüne dair derin bir hesaplaşmaya dönüşen devasa bir fikir köprüsüdür.

20. Yüzyıl Felsefesi

20. yüzyıl felsefesi savaşlar, krizler, ideolojiler, teknolojik dönüşümler ve hızla değişen yaşam karşısında insanın yeniden kendini ve dünyayı sorguladığı çok yönlü bir dönemdir. Bu çağda felsefe tek bir çizgide ilerlemez; tam tersine farklı ekoller, yöntemler ve bakış açıları birlikte gelişir. Dil, bilinç, varoluş, bilim, toplum, iktidar, özgürlük ve anlam gibi konular çok daha derin ve çeşitli biçimlerde ele alınır. Bu dönemin ayırt edici yanı, felsefenin hem daha uzmanlaşması hem de daha geniş alanlara yayılmasıdır. Psikoloji, sosyoloji, siyaset, bilim ve teknolojiyle ilişkisi güçlenmiş; insan hakları, etik sorumluluk, bireyin yalnızlığı, kitle toplumu ve modern hayatın sorunları daha görünür hâle gelmiştir. Kısacası 20. yüzyıl felsefesi, çoğulcu, eleştirel ve disiplinler arası bir düşünme çağını temsil eder.

UYGULAMA - 2

Felsefe Nesneleri Müzesi: Çağlar ve Simgeleri

Aşağıdaki simgeleri ait oldukları felsefi dönemlerle eşleştiriniz ve bu nesnenin o dönemi neden temsil ettiğini "gerekçeniz" kısmına yazınız.

Görsel (Nesne)	Tahmin Edilen Dönem	Gerekçeniz (Neden bu nesne?)
1. Nesne: 		
2. Nesne: 		
3. Nesne: 		
4. Nesne: 		
5. Nesne: 		

I.3. Felsefi Düşüncenin Özellikleri

İnsan, yalnızca yaşadığı dünyayı görmekle yetinmez; onu anlamaya, sorgulamaya ve temellendirmeye çalışır. İşte felsefi düşünce, bu arayışın bilinçli ve sistemli hâlidir. Felsefe, hazır cevapları ezberlemekten çok; sorular sormayı, kavramları açıklığa kavuşturmayı ve düşüncelerimizi gerekçelendirmeyi öğretir. Bu nedenle felsefi düşüncenin kendine özgü bazı temel özellikleri vardır. Şimdi bu düşüncenin özelliklerine bakalım.

Felsefi Düşüncenin Temel Özellikleri

Hayret Etme

Felsefenin ilk kıvılcımıdır. Alışılagelmiş olanı, herkesin normal karşıladığı durumları şaşkınlıkla karşılamaktır. Aristoteles'e göre felsefe hayretle başlar; çünkü hayret, bilmediğini fark etmenin ilk adımıdır.

Merak Etme

Bilinmeyeni öğrenme ve anlamlandırma isteğidir. Merak, insanın kendisini ve içinde yaşadığı evreni anlama, tanıma ve anlamlandırma arzusundan doğan en temel bilme isteğidir.

Şüphe Etme

Verili bilgiyi hemen kabul etmemektir. Zihnin bir filtreleme mekanizmasıdır. Doğru kabul edilen her türlü bilgiyi süzgeçten geçirmektir. Kısacası felsefi şüphe; körü körüne inanmayı reddeden, aklın denetiminden geçmemiş hiçbir bilgiyi doğru hanesine yazmayan aktif bir duruştur.

Sorgulama

Zihnin kendisine sunulan hazır bilgileri pasif bir şekilde kabul etmek yerine, bir dedektif titizliğiyle bu bilgilerin nedenlerini ve dayanaklarını araştırmasıdır. Felsefenin itici gücü olan bu süreçte her cevap yeni bir soruyu doğurur; böylece düşünce durağanlıktan kurtularak sürekli derinleşen bir hakikat yolculuğuna dönüşür.

Tutarlı OLma

Felsefi düşüncede ileri sürülen görüşlerin birbiriyle çelişmemesi, uyumlu olması ve akla uygun bir bütünlük içinde temellendirilmesidir.

Yığılımlı İlerleme

Bilginin birbirini eleyerek değil, birbirine eklemlenerek zenginleşmesi sürecidir. Bilimin aksine felsefede eski düşünceler geçerliliğini yitirmez; aksine her yeni fikir, kendinden önceki sorgulamaların üzerine inşa edilen yeni bir katman gibidir. Bu süreçte felsefi sorular değişmez ancak verilen cevaplar tarih boyunca çeşitlenip derinleşerek devasa bir düşünce mirası oluşturur. Kısacası felsefe, geçmişi geride bırakarak değil, geçmişi bugüne katarak büyüyen bir disiplindir.

Rasyonel Olma

Felsefi düşünce, akla ve mantığa dayanır. Konular, mantık ilkeleriyle ele alınır ve akıl yürütme yoluyla doğru bilgiye ulaşılmaya çalışılır. Kısacası: Rasyonellik, düşüncenin rotasını duygu veya geleneklerin değil, mantığın ve kanıtın belirlemesidir.

Refleksif Olma

Düşüncenin kendi üzerine dönerek kendisini konu edinmesi, yani kısaca düşünce üzerine düşünme eylemidir. Zihnin sadece dış dünyadaki nesnelere değil, kendi işleyişine, kavramlarına ve ürettiği bilgilere de ayna tutmasıdır. Bu yönüyle felsefi düşünce, insanın kendine dönerek düşünmesi ve kendisini sorgulamasıdır.

Eleştirel Olma

Felsefi düşüncenin bilgi ve görüşleri olduğu gibi kabul etmeyip; onların dayanaklarını, tutarlılığını ve doğruluğunu akıl süzgecinden geçirerek değerlendirmesidir.

Sistemli Olma

Felsefi düşüncenin dağınık fikirler üretmek yerine, kavramları ve görüşleri belirli bir düzen, mantık ve bütünlük içinde temellendirerek ortaya koymasıdır.

Evrensel Olma

Felsefi düşüncenin yalnızca kişiye ya da döneme değil; her insanı ilgilendiren, her yerde yeniden sorulup tartışılabilen temel sorunlara yönelmesidir. Evrensellik, felsefenin sesinin çağlar ve sınırlar ötesinde yankılanabilen kapsayıcı gücüdür.

UYGULAMA - 3

Felsefi Düşüncenin Özelliklerini Keşfediyorum

I. Aşağıdaki diyaloglardan hareketle, felsefi düşüncenin özellikleriyle eşleştirmeleri yapınız. (Eleştirel olma, Rasyonel olma, Refleksif olma, Evrensel olma, Sistemli olma, Şüphe duyma, Yığılımlı ilerleme)

Kişi	İfade	Felsefi Düşünce
İlayda	"Her şey göründüğü gibi olmayabilir. Belki de yanılıyoruzdur!"	
Berk	"Bilgiler üst üste eklenerek gelişir. Her yeni düşünce, öncekilerin üzerine inşa edilir."	
Selin	"Gerçeği anlamak için düşüncelerimi düzenli ve açık bir şekilde ifade ederim."	
Tuna	"Bir konuyu sadece kendim için değil, tüm insanları ilgilendiren yönleriyle düşünmeye çalışırım."	
Ceyda	"Kendi düşüncelerimi sürekli gözden geçiririm. Yanlış olabileceğimi kabul ederim."	
Eymen	"Bana söylenenleri hemen doğru kabul etmiyorum. Önce sorgular, farklı kaynaklara bakarım."	
Naz	"Düşüncelerimde tutarlı olmaya çalışırım; akla ve mantığa dayanmayan şeyleri kolayca kabul etmem."	

2. Adım: Felsefi düşüncenin özelliklerini kullanarak kendi cümlelerinizle kısa bir metin yazınız. Yazacağınız bu metinde mümkün olduğu kadar çok sayıda felsefi düşüncenin özeliklerini kullanınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

I.4. Felsefi Soruların Temel Özellikleri

İnsanoğlunun dünyayı anlama çabası, zihnin kıyılarına vuran bitmek bilmez sorularla başlar. Bazı sorular, bir bardak suyun sıcaklığı gibi duyularımızın çıplaklığıyla kolayca yanıtlanabilir; ancak bazıları vardır ki bizi duyuların ötesine, akıl yürütmenin ve kavramsal analizin derin sularına davet eder. "Gerçeklik nedir?" sorusu, basit bir meraktan ziyade zihinsel bir devrimin ilk adımıdır. Felsefi soruları günlük meraklardan ayıran en temel özellik, onların kesin bir cevaba hapsolmayı reddeden özgür ruhlarıdır. Bu sorular açık uçludur, tartışmaya davet eder ve soyut kavramların dokusunu inceler. Tıpkı bir çocuğun dünyayı ilk kez keşfederken sorduğu o saf "Neden?" sorusu gibi, felsefe de merakla beslenir. Bu yolculukta ulaşılan her cevap, aslında yeni bir sorunun kapısını aralayan zarif bir anahtardır.

Felsefi Sorular

- Öz ve anlam odaklıdır: "Nedir?" sorusuyla bir kavramın özünü, sınırlarını ve mahiyetini sorgular.
- Evrensel ve zamansızdır; her çağda geçerliliğini korur, insanlık var oldukça sorulmaya devam eder.
- Öznel ve kümülatiftir: Kesin bir son nokta yerine düşünmeyi derinleştiren, yoruma açık yanıtlar üretir.
- Akıl yürütme ve temellendirme esastır; mantıksal tutarlılık ve kavramsal analiz yoluyla yanıtlanır.
- Süreç odaklıdır: Sorunun değeri, verdiği yanıtta değil; başlattığı derin düşünme sürecindedir. Her soru, yeni sorular doğurur.
- Hayret ve meraktan doğar: Saf bir anlam arayışı ve entelektüel bir şaşkınlıkla sorulur.
- Soyut ve kavramsal düzeydedir: İyi, güzel, bilgi gibi değerlerin mahiyetini inceler.
- Refleksiftir: Soru dış dünyaya değil, soran kişinin kendi zihnine ve düşüncesine yöneliktir; kişiyi dönüştürür.

Felsefi Olmayan Sorular

- Olgu ve işlev odaklıdır: "Nasıl?, Kaç?, Ne zaman?" gibi sorularla durum tespiti yapar veya kullanım bilgisi arar.
- Durumsal ve geçicidir; belirli bir ana, ihtiyaca veya kişiye yöneliktir; cevap alınınca soru anlamını yitirir.
- Nesnel ve kesindir: Gözlem, ölçme, deney veya doğrudan eylemle doğrulanabilir.
- Pratik fayda ve doğruluk ön plandadır; gidip bakmakla veya teknik bilgiyle kolayca yanıtlanır.
- Sonuç odaklıdır: Yanıt alındığında soru işlevini tamamlar ve konu kapanır. Hızlı ve yeterli bilgi ön plandadır.
- İhtiyaç ve zorunluluktan doğar: Günlük yaşamı düzenlemek, teknik bir sorunu çözmek veya bir fayda sağlamak için sorulur.
- Somut ve fiziksel dünyaya yöneliktir: Fiyat, saat, konum veya nesne bilgisi gibi verileri toplar.
- Dış dünyaya yöneliktir: Dış dünyadaki bir durum hakkında bilgi edinmeyi, iş görmeyi veya bir ihtiyacı gidermeyi amaçlar.

UYGULAMA - 4

Felsefi Soruları Öğreniyorum

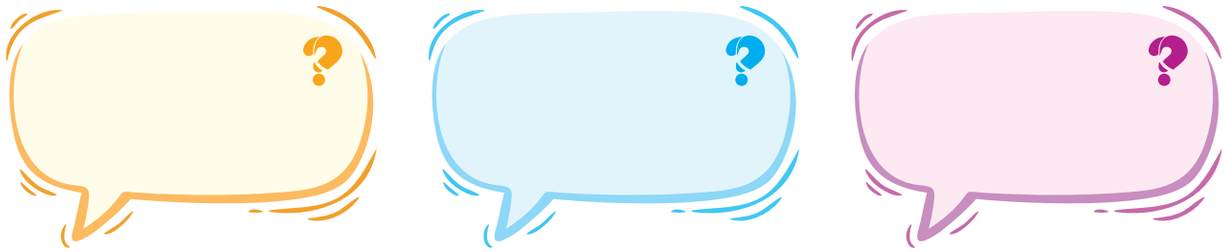
1- Aşağıdaki soruların felsefi olup olmadığını belirleyiniz. Seçiminizin nedenini tabloya kısaca yazınız. Ardından verilen soruları yanıtlayarak kendi felsefi sorularınızı oluşturunuz.

Soru	Felsefi mi? (✓ / ✗)	Neden?
Evrenin bir amacı var mıdır?		
Hangi renk kıyafeti giymeliyim?		
Var olmanın anlamı nedir?		
Mutluluk nedir? Mutlu bir yaşam nasıl mümkün olur?		
Devletsiz bir toplum mümkün müdür?		
Dünyanın en yüksek dağı hangisidir?		
Fotosentez süreci nasıl işler?		

2- Felsefi sorular, günlük sorulardan nasıl ayrılır?

3- İnsanlık tarihinin en önemli felsefi sorusu nedir? Bu soruya sizin cevabınız ne olurdu?

4- Kendi Sorunu Üret! Her bir konuşma balonu içine birer tane felsefi soru yazınız.

1.5. Felsefenin Diğer Alanlarla İlişkisi

Felsefe yalnızca kendi sınırları içinde kalan bir düşünme alanı değil; bilimden sanata, dinden toplumsal yaşama kadar birçok alanla sürekli etkileşim içinde olan temel bir disiplindir. Felsefenin temel disiplinleri ve bu disiplinlerin ele aldığı başlıca problemler şunlardır:

Felsefe ve Bilim İlişkisi

Felsefe ve bilim, köken olarak Antik Çağ'da aynı zeminden, yani doğayı merak etme ve anlama arzusundan doğmuştur. İkisi de rasyonel, yani akla dayalı yöntemlerle ilerler. Ancak bilim, deney ve gözlem yoluyla bilgi üretirken felsefe; akıl yürütme, mantık ve eleştiri ile kavramsal sorgulamalar yapar. Bilim olayları açıklamak için ölçülebilir veriler arar; felsefe ise bu verilerin anlamı üzerine düşünür. Felsefe, bilimi hem destekler hem de yöntemlerini sorgular. Felsefede, düşünceler akıl yürütme ilkelerine uygun, sistematik ve tutarlı bir biçimde inşa edilir. Bilim ise elde ettiği bilgiyi kanıtlamak için deneysel ve gözlemsel yöntemler kullanır. Her iki alan da eleştiriye açıktır; hatta eleştirel düşünce, onların gelişmesinin en temel dinamiğidir. Bu bağlamda her ikisi de evrensellik iddiası taşır.

Felsefe ve Din İlişkisi

Felsefe ve din, insanın evreni, yaşamı ve varoluşu anlama arayışında iki farklı yaklaşımı temsil eder. Din, bilgiyi aşkın bir kaynağa, yani Tanrı'ya ve kutsal metinlere dayandırır. İnanç temellidir; doğrularını vahiy ve otorite aracılığıyla sunar. Felsefe ise sorgulamanın, akıl yürütmenin ve eleştirel düşüncenin yolunu izler. Her iddiayı aklın ölçütleriyle sınar ve temellendirmeye çalışır.

Bu fark, felsefenin dinî düşünceye mesafeli olduğu anlamına gelmez. Aksine felsefe, dinî inançları daha derinlemesine anlamaya ve onların ardındaki kavramları açıklığa kavuşturmaya çalışır. Düşünce tarihinin birçok önemli ismi, dinî inançları felsefi temellerle desteklemeye, inancı akılla uyumlu hâle getirmeye çabalamıştır. Felsefe ile din zaman zaman karşı karşıya gelse de bu iki alan insanın hakikat arayışında birbirine rakip değil, birbirini tamamlayıcı da olmuşlardır. Biri inançla derinleşirken, diğeri sorgulamayla derinleşir. İkisi birlikte, insanın kendini ve evreni anlama yolculuğunu daha zengin ve anlamlı kılar.

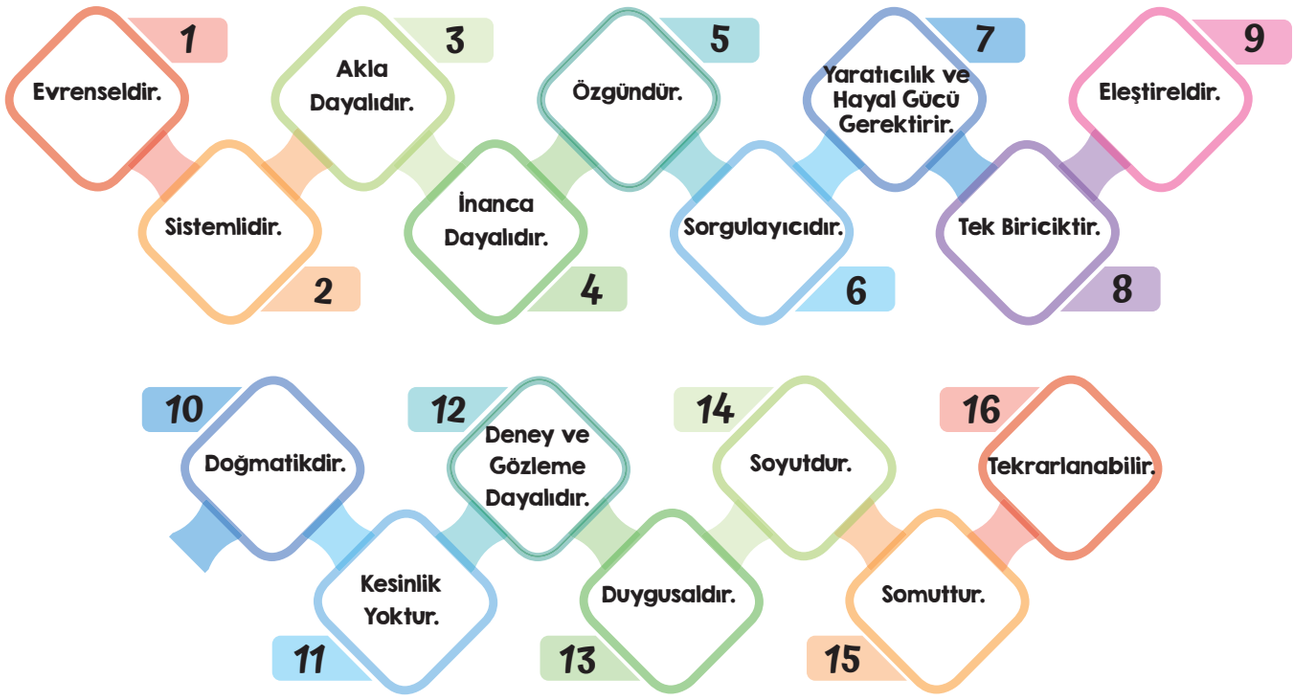
Felsefe ve Sanat İlişkisi

Felsefe ve sanat, insanın evreni anlamlandırma arzusundan doğan, bir madalyonun iki yüzü gibi birbirini tamamlayan disiplinlerdir. Sanat; duygu, sezgi ve hayal gücünün estetik bir dışavurumu olarak dünyayı yeniden inşa ederken, felsefe bu yaratımı aklın ve kavramların süzgecinden geçirerek ona evrensel bir derinlik kazandırır. Sanatçı güzelliğin ve duygunun peşinden gider, felsefeci ise bu güzelliğin özünü ve bilgisini sorgular. Nihayetinde her iki alan da zihin ile kalbin, soru ile yaratımın buluştuğu o tek ve ortak hakikat yolculuğunun farklı dilleridir.

UYGULAMA - 5

Felsefenin Bilim, Din ve Sanatla İlişkisi

I. Aşağıdaki numaralı kutucuklardaki kavramları inceleyin. Soruları yanıtlarken kavramların numaralarını kullanarak felsefenin bilim, din ve sanatla ortak ve farklı yönlerini belirtin. Her soru için istenen sayıda örnek vermeyi unutmayın.

a) Felsefe ve bilimin ortak ve farklı yönleri nelerdir? Yukarıdaki kavram numaralarını kullanarak açıklayınız. (En az 2 ortak, 2 farklı yön belirtiniz.)

.....

.....

b) Felsefe ve dinin ortak ve farklı yönleri nelerdir? Yukarıdaki kavram numaralarını kullanarak açıklayınız. (En az 1 ortak, 2 farklı yön belirtiniz.)

.....

.....

c) Felsefe ve sanatın ortak ve farklı yönleri nelerdir? Yukarıdaki kavram numaralarını kullanarak açıklayınız. (En az 2 ortak, 2 farklı yön belirtiniz.)

.....

.....

I.6. Felsefenin Bireysel ve Toplumsal İşlevleri

Felsefe, bireyin iç dünyasında bir pusula, toplumun vicdanında ise bir ayna işlevi görür. Kişisel düzlemde insanı düşünmeye, sorgulamaya ve kendi varlığını anlamlandırmaya yöneltir. "Ben kimim?", "Nasıl yaşamalıyım?", "Ne gerçekten değerli?" gibi sorular aracılığıyla birey, yaşamına yalnızca bilgi değil, yön de kazandırır. Bu düşünsel yolculuk, kişiye entelektüel derinliğin yanı sıra duygusal olgunluk ve ahlaki farkındalık da kazandırır.

Toplumsal düzeyde ise felsefe, alışılmışın huzurunu bozan ama gelişmenin kapısını aralayan bir düşünce kıvılcımıdır. Adalet, özgürlük, hak ve eşitlik gibi kavramları yeniden masaya yatırır; dogmaları sarsar, düşünsel konfor alanlarını zorlar. Bu sayede demokrasi, hukuk ve bilim gibi kurumların eleştirel gözle yeniden inşa edilmesine katkı sunar.

Felsefenin Bireysel İşlevleri

1. Kişinin kendini tanımasına yardımcı olur.
2. Çok yönlü düşünme becerisi kazandırır.
3. Özgür ve bağımsız düşünmeyi destekler.
4. Olayları akıl yoluyla çözümlemeyi sağlar.
5. Doğruyu, gerçeği, iyiyi ve güzeli sorgulatır.
6. Yeni ve özgün fikirler üretmeyi teşvik eder.
7. Ön yargılardan uzak durmayı sağlar.
8. Farklı düşüncelere açık olmayı öğretir.

Felsefenin Toplumsal İşlevleri

- Ortak bir kültürün oluşmasına ve farklı toplulukların bir arada yaşamasına katkıda bulunur.
- Toplumsal grupların birbiri hakkındaki ön yargılarının giderilmesine yardımcı olur.
- Bilgi toplumun oluşumuna katkıda bulunur.
- İnsanların kendini özgürce ifade edebileceği bir toplum oluşumuna katkıda bulunur.
- Diyalog ve tartışma kültürünü geliştirir. Hoşgörü ve çok sesliliği teşvik eder.
- Demokrasi bilincinin kazanılmasına katkıda bulunur.

UYGULAMA - 6

Felsefenin İşlevlerini Tanıyorum

Aşağıda felsefenin günümüz dünyasındaki rolünü ele alan metinleri eleştirel bir bakışla analiz ederek soruları yanıtlayınız. Metinlerdeki temel argümanlardan hareketle felsefenin sağladığı katkıları bireysel ve toplumsal ölçekte sınıflandırınız; çalışmanızı düşüncelerinizi özetleyen özgün bir motto ile tamamlayınız.

I. Metin

Bugün asıl sorun, bilgiye ulaşamamak değil; bilgi seli içinde doğruyu seçip ayırt edebilmektir. Çünkü hız çağında iddialar, yorumlar, sloganlar ve görüntüler aynı anda üzerimize gelir; kimi zaman kanıtı zayıf bir söz "doğru", etkileyici bir ifade "gerçek" gibi sunulabilir. Felsefe tam burada devreye girer: Zihne bir süzgeç kazandırır; kavramları netleştirir, soruları keskinleştirir ve düşünceyi gerekçeleriyle kurmayı öğretir. Bu yüzden felsefe, hazır cevaplar dağıtan bir bilgi deposu değil; belirsizlik içinde yönümüzü bulmamızı sağlayan aklın pusulası ve eleştirel düşünmenin antrenman sahasıdır.

II. Metin

Teknoloji bize büyük bir güç verir; ama güç, yönünü kendi başına belirleyemez. Yapay zekâ sistemleri hızla karar verebilir, verileri işleyebilir, hayatı kolaylaştırabilir. Ancak teknik olarak mümkün olan her şey, ahlaken doğru değildir. Bir algoritma hızlı çalışabilir; ama adaletsiz kararlar üretiyorsa bu hız, insanı korumaz; tam tersine haksızlığı büyütür. İşte burada felsefenin fren görevi görmesi hayati hâle gelir. Bu fren, ilerlemeyi durdurmak için değil; onu adalet, sorumluluk ve insan onuru çizgisinde tutmak içindir. Felsefe teknolojiye engel olmaz; teknolojinin insanı araçsallaştırmasına engel olur.

III. Metin

Salgın hastalıklar, ekolojik yıkım ve derinleşen sosyoekonomik uçurumlar; insanlığın ontolojik bir kader birliği içinde olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Bu krizler, bireysel çıkarların dar sınırlarını aşarak ortak iyi kavramını evrensel bir düzlemde yeniden inşa etmemizi zorunlu kılıyor. Hakkaniyetli ve sürdürülebilir bir küresel adalet anlayışı için felsefenin sunduğu rasyonel titizlik ile empatik bilgeliğin sentezine bugün her zamankinden daha fazla muhtacız.

1. Metin I'e göre; felsefe bilmeyen bir birey, bilgi kirliliği karşısında neden savunmasız kalır?

.....

.....

2. Metin II'ye göre; teknolojik gelişmelerde felsefenin "fren görevi" görmesi ne anlama gelmektedir?

.....

.....

3. Metin III'e göre; küresel krizlerin çözümünde neden sadece para veya teknoloji yeterli değildir?

.....

.....

4. Felsefenin sağladığı katkıları iki farklı boyutta sınıflandırarak kendi cümlelerinizle yazınız.

Felsefenin Bireysel Yaşama Katkıları	Felsefenin Toplumsal Katkıları
1. _____	1. _____
2. _____	2. _____
3. _____	3. _____

5) Günün Mottosu: Metinlerden yola çıkarak, felsefenin önemini anlatan bir cümle (slogan) tasarlayınız.

Benim Sloganım: "_____"

Halk konuşuyor: Felsefi Röportaj Çalışması

Amaç: Farklı yaş ve meslek gruplarından bireylerle röportaj yaparak felsefenin yaşamla ilişkisini anlamak ve felsefi düşünmeyi günlük hayata taşımak.

Görev: Siz bir felsefe araştırma ekibisiniz. Amacınız; farklı hayat tecrübelerine sahip insanlara sorular sorup cevapları toplamak, karşılaştırmak ve felsefi açıdan yorumlamak.

Grup Düzeni: Grup büyüklüğü 3–5 arasında olabilir. Röportaj yapılacak kişi sayısı en az 3 kişi olmalı (Her öğrenci en az 1 kişiyle görüşür.) ve bu kişiler farklı yaş, cinsiyet ve meslek gruplarından olmalı.

Rol Paylaşımı: Röportaj Sorumlusu: Görüşmeleri organize eder, izinleri alır. / Kayıt-Editör: Ses/yazı düzeni, metne çeviri, temiz kopya yapar. Sunum-Tasarım: Poster/podcast/video/afiş düzeni yapar.

Uygulama Aşamaları

1 Hazırlık

- Farklı yaş, cinsiyet ve meslek gruplarından en az 3 kişi belirleyin.
- Katılımcıları konu hakkında bilgilendirin, ses/video kaydı izni alın.
- Röportaj sorularınızı hazırlayın, açık uçlu ve düşündürücü olmasına dikkat edin.

2 Uygulama

- Röportajlarınızı sesli ya da yazılı olarak kaydedin.
- Gerekirse notlar alın veya kısa video çekimleri yapın.

3 Derleme ve Yorumlama

- Her röportajı yazılı hâle getirin.
- Röportajlardan sonra kendi düşüncelerinizi yazın:
  - Bu cevap seni nasıl etkiledi?
  - Katıldığın ya da farklı düşündüğün yerler neler?
  - Bu görüşler felsefi açıdan nasıl değerlendirilebilir?

4 Yaratıcı Sunum (Seçmeli)

- Röportajlardan yola çıkarak bir afiş, dijital poster, sesli podcast veya kısa video hazırlayabilirsiniz.
- "Felsefe Sokağı: Halk Konuşuyor" temalı sınıf panosu yapılabilir.

5 Teslim Şekli

- Yazılı röportaj metinleri + kişisel değerlendirmeler (word/pdf)
- İsteğe bağlı: Video, podcast, dijital afiş veya görsel destekli sunum

Değerlendirme Ölçütleri

1 Katılımcı çeşitliliği ve röportaj hazırlığı	2 Sorulara verilen cevapların doğru ve açık aktarımı	3 Öğrencinin kişisel yorumu ve değerlendirmesi	4 Felsefi düşünceyle ilişkilendirme ve anlamlılık	5 Sunumun özgünlüğü ve anlatım biçimi
20 Puan	20 Puan	20 Puan	20 Puan	20 Puan

Toplam = 100 Puan

Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Bu ünitede felsefenin ne olduğu, amacı ve insan yaşamındaki yeri hakkında neler öğrendiniz?

2. Felsefi düşüncenin tarihsel gelişiminde sizce dönüm noktası sayılabilecek üç temel değişim nedir? Kısaca açıklayınız.

3. Felsefi düşüncenin özelliklerinden hangileri sizce en önemlidir?

Aklınızda kalan özellikleri yazınız; ardından size göre en önemli özelliği seçerek nedenini gerekçelendiriniz.

4. Her soru felsefi bir soru mudur? Neden? (Cevabınızı açıklayınız ve ardından siz de bir felsefi soru örneği yazınız.)

5. Felsefenin bilim, sanat ve din ile ilişkisi hakkında neler öğrendiniz? (Bu alanlarla felsefe arasındaki benzerlik ve farklılıklardan hareketle açıklayınız.)

6. Felsefenin bireysel ve toplumsal işlevleri hakkında neler söyleyebilirsiniz? (Sizce felsefe bugün ve gelecekte de gerekli midir? Cevabınızı örneklerle açıklayınız.)

1-3. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Üniversitedeki felsefe tarihi çalışma grubunda Ece, Deniz ve Kerem ders sonrası konuşmaktadır.

Ece: Bugünkü metinde en çok dikkatimi çeken şey, felsefi düşüncenin tek bir uygarlıkta birdenbire başlamadığıydı. Sanki farklı toplumlarda farklı biçimlerde filizlenmiş.

Deniz: Evet, özellikle Mısır, Mezopotamya, Hint ve Çin'deki düşünsel birikim bunu gösteriyor. İnsanlar her yerde evreni, düzeni ve insanın yerini anlamaya çalışmış.

Kerem: Ama Antik Yunan'da bu arayışın daha sistemli bir yapıya kavuşması da önemli. Tartışma kültürü, şehir yaşamı ve akla dayalı açıklamalar burada daha belirginleşmiş gibi.

Ece: Yani felsefe bir anda ortaya çıkmıyor; kültürlerin birikimiyle gelişiyor, bazı toplumlarda da yöntemli bir düşünme biçimine dönüşüyor diyebilir miyiz?

Deniz: Bence evet. Bu yüzden felsefe tarihine bakarken sadece "Nerede başladı?" değil, "Hangi koşullarda nasıl gelişti?" sorusunu da sormak gerekiyor.

1. Ece'nin "felsefi düşüncenin tek bir yerde birdenbire başlamadığı" **sözüyle anlatmak istediği düşünce nedir? Açıklayınız.**

2. Deniz'in "Felsefe tarihine bakarken sadece 'nerede başladı?' değil, 'Hangi koşullarda nasıl gelişti?' sorusunu da sormak gerekir." **ifadesini değerlendiriniz.**

3. Kerem'in "Antik Yunan'da bu arayışın daha sistemli bir yapıya kavuşması" **ifadesinden hareketle, Antik Yunan'da felsefenin yöntemli/sistemli hâle gelmesini sağlayan etkenleri açıklayınız.**

4-6. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Arda: Felsefe dersinde kafam karıştı. Tam bir cevaba ulaşıyoruz derken, yeni bir soru her şeyi altüst ediyor. Bu arayış hiç bitmeyecek mi?

Selin: Bitmemesi felsefenin doğasında var. Aristoteles'in dediği gibi; felsefe hayret ile başlar. Eğer her şeye kesin bir yanıt bulup zihnimizi kapatsaydık, düşünmek sadece bir ezber faaliyetine dönüşürdü.

Arda: Ama insan bir sonuca varmak, tam olarak bilmek istemez mi?

Selin: Belki de asıl mesele varmak değil, aramaktır. Felsefe, hikmete (bilgeliğe) sahip olmak değil, ona duyulan aşkla yolda olmaktır. Bizim işimiz ışığı tekeline almak değil; o ışığın peşinde yürürken zihnimizi ve dünyayı aydınlatmaktır.

4. Metinde geçen hayret kavramının, felsefi düşünceyi başlatmadaki temel rolü nedir?

5. Selin'in "felsefe yolda olmaktır." **düşüncesinden hareketle, felsefe ile hikmet (bilgelik) arasındaki farkı açıklayınız.**

6. "Işığın peşinde yürürken dünyayı aydınlatmak" **ifadesiyle felsefenin toplumsal ve bireysel işlevi hakkında ne anlatılmak istenmiştir?**

7-9. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Hasan (Bilim İnsanı): Çevre sorunlarını çözmek için önce sorunu doğru tanımlamamız gerekir: Kirliliğin kaynağı nedir, etkisi hangi canlıları ve yaşam alanlarını nasıl etkiliyor, süreç nasıl ilerliyor? Biz bunu gözlem, ölçüm, deney, veri analizi ve modelleme ile ortaya koyarız. Bilim, çevre sorunlarının nedenlerini görünür kılar; riskleri tahmin eder ve emisyonu azaltma, arıtma sistemleri kurma, biyolojik çeşitliliği koruma gibi somut çözüm seçenekleri üretir. Kısacası bilim, çevre krizinde "Ne oluyor, neden oluyor, nasıl önlenebilir?" sorularına güvenilir cevaplar sunar.

Cenk (Felsefe Profesörü): Bilimin sunduğu bu veriler çok değerlidir; ancak çevre sorunları yalnızca teknik bir mesele değildir. Asıl kritik soru şudur: Doğayı sadece insana yararlı olduğu için mi koruyacağız, yoksa onun kendi başına bir değeri olduğunu da kabul edecek miyiz? İşte felsefe burada devreye girer; çevre etiği aracılığıyla insanın doğaya karşı sorumluluğunu, adalet ilkesini, gelecek kuşakların hakkını ve alınacak kararların ahlaki yönünü tartışır. Felsefe, bilimsel çözümlerin hangi değerlere göre uygulanacağını sorgular; böylece çevre politikalarının sadece etkili değil, aynı zamanda adil ve vicdani olmasına katkı sağlar.

7. Hasan ve Cenk'in açıklamalarına göre bilim ile felsefenin çevre sorunlarını ele alma yöntemlerini karşılaştırınız.

8. Cenk'in "Doğayı sadece insana yararlı olduğu için mi koruyacağız?" **sorusu, çevre etiğinde hangi temel tartışmayı gündeme getirir?**

9. Kalıcı bir çevre bilinci oluşturmak için somut veriler (bilim) mi yoksa soyut değerler (felsefe) mi daha etkilidir?

10-12. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Günümüzde sosyal medya, bireylere görünürlük sağlar ve beğenilme ekonomisi yaratır. Influencerlar, yalnızca yaşam tarzı sunmakla kalmaz, aynı zamanda neyin değerli, güzel ve doğru olduğuna dair normlar üretir. Ancak bu kültür, bireysel özgünlük gibi görünen bir olguyu aslında tek tipleşmeye dönüştürebilir. İnsanlar, benzer içerikler üretmeye, aynı ürünleri kullanmaya ve benzer yaşamlar kurmaya zorlanabilirler. Bu, bireylerin kendi değerlerini ve anlam arayışını bastırmalarına neden olabilir. Sosyal medyada başarı genellikle görünürlükle ölçülür; takipçi sayısı ve algoritmalara uygun içerikler, emeğin ve içeriğin yerini alır. Gerçeklik ve kırılganlık genellikle göz ardı edilir. Bu kültür, özellikle gençler arasında tatminsizlik, yetersizlik ve aidiyet sorunlarına yol açabilir. Felsefe, influencer kültürünü sadece bir fenomen olarak değil, çağın insan anlayışını yansıtan bir gösteri düzeni olarak değerlendirir. Bu kültürün dayattığı kimlikleri sorgulamak, bireyin hem kendisiyle hem de toplumla daha samimi bir ilişki kurmasını sağlar. Gerçek özgünlük, dışarıdan onay almakta değil, içeriden gelen sesi duymakta saklıdır.

10. Sosyal medyada paylaştığınız içerikler, sizin gerçek benliğinizi mi yansıtıyor yoksa başkalarının sizi nasıl görmesini istediğiniz bir maske mi?

11. "Gerçek özgünlük, dışarıdan onay almakta değil, içeriden gelen sesi duymakta saklıdır." **ifadesi sizin için ne anlam ifade ediyor? Bu sözü günlük yaşamdan örneklerle açıklayabilir misiniz?**

12. Sosyal medyada sürekli olarak mutlu, kusursuz ve estetik bir yaşamın sergilenmesi; bireylerin kendi hayatlarına ve kimliklerine dair algılarını nasıl etkileyebilir?

1. Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

Bir öğrenci hocasına sorar: "Üstat, düşünmenin sonu yok mu? İnsan neden hep bilmek ister?"

Hoca bir süre sessiz kalır ve sonra der ki: "Bilmek, insanın doğasındaki susuzluktur. Her bilgi, yeni bir bilinmeyenin kapısını aralar. Düşünmek, bu kapılardan geçmeye cesaret etmektir. Felsefe, bitmeyen bir yolculuktur; çünkü insan, her cevaptan sonra yeni bir 'neden' sorusu bulur. Akıl bu yolda ışık, merak yakıt, sorgulama ise harekettir. Hakikate giden yol düz değildir; bazen duraklar, bazen geri döner, bazen de yeniden başlar. Fakat her arayış, insanı biraz daha bilgelik noktasına yaklaştırır. Gerçek filozof, 'biliyorum' diyen değil, 'anlamaya devam ediyorum' diyendir."

a) Metinde geçen felsefi kavramlardan beş tanesini yazınız.

b) Metinde yer alan açıklamalardan hareketle, felsefe ile ilişkili kavramları doğru kullanarak kendi felsefe tanımınızı yazınız.

2. Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

Felsefi düşünce, tek bir coğrafyada birdenbire doğmadı; Mezopotamya'nın hukuk düzeni arayışı, Mısır'ın matematiksel ve astronomik birikimi, Hint düşüncesinin içsel bilgiye yönelişi ve Çin'in toplumsal düzen ile ahlaka verdiği önem, insanlığın ortak düşünsel mirasını oluşturmuştur. Bu bilgi birikimi Antik Yunan'da özgür düşünce ortamı, eleştirel tartışma geleneği ve mitostan logosa geçiş ile birlikte akıl temelli sorgulayıcı bir yapıya kavuşmuş, böylece felsefe sistemli bir disiplin hâline gelmiştir.

a) Antik Yunan'da felsefenin sistemli hâle gelmesini sağlayan koşulları madde madde yazınız.

b) Metinde geçen "Felsefe birdenbire ortaya çıkmadı." **ifadesiyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.**

3. Felsefi düşünce, zaman içinde birikerek derinleşir ve yeni yorumlarla zenginleşir. Hiçbir filozof, kendinden önceki düşüncelerden tamamen kopuk değildir; her biri, geçmişin birikimine yeni anlamlar katar.

Bu açıklamada felsefi düşüncenin hangi özelliği vurgulanmaktadır? Yazınız.

4. Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

İnsan, evreni ve kendisini anlamaya çalışırken çoğu zaman felsefe, bilim, din ve sanattan yararlanır. Bu alanlar birbirinden farklı yöntemlere sahip olsa da hepsi insanın varoluşunu, bilgisini ve değerlerini anlamlandırma çabasıyla ilgilidir. Bilim, gözleme ve deneye dayanarak olgusal açıklamalar yaparken; din, inanç ve vahiy yoluyla anlam kurar. Sanat, duygularını estetik biçimlerle dışa vurur; felsefe ise akıl ve sorgulama yoluyla hem kendini hem diğer alanları eleştirir.

a) Metne göre felsefenin bilim, din ve sanatla ortak ve farklı yönlerini aşağıdaki tabloya yazınız.

	Alan	Ortak Yön	Farklı Yön
Bilim			
Din			
Sanat			

b) Günümüzdeki bir problemi (örneğin yapay zekâ, çevre kirliliği veya adalet) seçiniz. Bu probleme felsefe, bilim, din ve sanat hangi bakış açılarıyla yaklaşır? Kısaca yazınız.

5. Felsefi sorular kendi başına anlamlı sorulardır. Her çağda sorulan evrensel sorulardır. Belli bir kişiye, eyleme, mekâna ve zamana bağlı değildirler. Sorgulayıcı ve eleştireldirler.

Bu açıklamalar eşliğinde 2 felsefi soru ve 2 tane de felsefi olmayan soru yazınız.

6. Felsefenin gereksiz, pratik değerden yoksun veya aşırı ölçüde soyut olduğunu ileri sürenler felsefeyi şu şekilde eleştirir: Felsefe bize bir yarar sağlamaz. Bu yüzden felsefe gereksiz ve boş bir uğraş gibi görülür. Hâlbuki felsefenin hem bireye hem de topluma birçok katkısı vardır.

Parçada söz edilen felsefenin bireysel işlevlerinden beş tanesini yazınız.

7. Bir toplumda insanlar çoğu zaman alışkanlıklarını, inançlarını ve değerlerini sorgulamadan sürdürürler. Oysa felsefe, bu kabulleri yeniden düşünmeye çağırır. "Toplumun adalet, eşitlik, özgürlük gibi kavramlara verdiği anlamı tartışmaya açarak bireylere daha iyi bir toplum mümkün mü?" sorusunu sordurur. Bu nedenle felsefe, yalnızca teorik bir etkinlik değil, aynı zamanda toplumsal bilinç ve dönüşümün de kaynağıdır.

Sizce felsefi düşünce, toplumların kendini yenilemesinde ve adil bir düzen kurmasında nasıl bir rol oynar?

1. "İnsan, ne olduğuyla değil, ne yaptığıyla tanımlanır." der Jean-Paul Sartre. Bu söz, insanın kimliğinin önceden belirlenmediğini, yaptığı seçimlerle kendini inşa ettiğini vurgular. Sartre'a göre insan dünyaya belirli bir özle gelmez; kim olduğunu yaptığı tercihlerle belirler. Ancak bu özgürlük, aynı zamanda sorumluluk anlamına gelir. İşte bu noktada felsefe devreye girer. Felsefe; bireyin özgür iradesini, seçimlerini ve bunların sonuçlarını sorgulamasına yardımcı olur. Aynı zamanda toplumsal değerleri, etik anlayışları ve hakikatin doğasını düşünmeye yönlendirir. Felsefe kesin cevaplar değil, kendi yanıtlarımızı bulma süreci sunar.

Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisi felsefenin işlevlerinden biri olarak gösterilemez?

A) Bireyin seçimlerinin sonuçlarını kabullenme sürecine düşünsel bir zemin hazırlamak
B) Toplumsal değerleri sorgulama fırsatı sunmak
C) Bireyin varoluşsal boşluğunu dolduracak hazır yanıtlar sağlamak
D) Bireyin kimliğini kendi tercihleriyle inşa etmesine yardımcı olmak
E) Özgürlüğün getirdiği sorumluluk bilincini geliştirmek

2. Felsefi sorular; kesinlik arayışından çok sorgulama, düşünme ve anlam üretme sürecini teşvik eder. Bu tür sorular genellikle bireyin varoluşu, değerleri ve bilgiye dair temel meseleleriyle ilgilidir. Felsefi bir soru genellikle daha çok soru doğurur; cevaptan çok sürecin kendisi değerlidir. Örneğin, "İnsan özgür müdür?", "Gerçek bilgiye ulaşmak mümkün müdür?" gibi sorular kesin gözlemlerle değil, düşünsel analizle ele alınır. Felsefi sorular kişiden kişiye, dönemden döneme farklı anlamlar kazanabilir; bu da onların evrensel bir yönü olduğu kadar yoruma açıklığını da gösterir. Bu yönüyle felsefi sorular bilimsel ya da teknik sorunlardan farklı bir doğaya sahiptir.

Bu parçaya göre felsefi sorularla ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

A) Daha çok soru üretmeye yöneliktir.
B) Evrensel ama yoruma açık bir yapıya sahiptir.
C) Geçerliliğini mantıksal tutarlılık ve gözleme dayalı doğrulamayla kazanır.
D) Bireyin varlık ve bilgiyle ilgili sorunlarını ele alır.
E) Kesin sonuçlardan çok düşünsel süreci önemser.

3. Felsefi düşünce; yalnızca dış dünyayı değil, bireyin kendi bilgi, inanç ve düşüncelerini de sorgulamasını gerektirir. Bu yönüyle felsefe, düşüncenin kendisi üzerine düşünme biçimidir. Filozoflar, çoğu zaman önceki düşünürlerin fikirlerini yalnızca öğrenmekle yetinmez; onları ele alır, değerlendirir, eleştirir ve yeniden anlamlandırır. Bu süreçte birey, sadece bilgi edinmekle kalmaz, kendi düşünme biçimini de gözden geçirir. Böylece felsefe, kişiyi hem dış dünyaya hem de kendi iç dünyasına yönelik sorgulayıcı ve dönüştürücü bir yolculuğa çıkarır.

Bu parçaya göre felsefi düşüncenin aşağıdaki hangi özelliği vurgulanmaktadır?

A) Evrensel olması
B) Hayretle başlaması
C) Sistemli olması
D) Refleksif olması
E) Kavramsal düşünmeyi gerektirmesi

4. Felsefe ve bilim, bilgiye ulaşma amacı taşısalar da yöntemleri, ele aldıkları sorular ve sonuçları bakımından farklılık gösterir. Bilim, deney ve gözleme dayalı verilerle doğa olaylarını açıklamaya çalışır ve elde ettiği bilgileri sınanabilir hâle getirir. Felsefe ise daha çok anlam, değer, varlık ve bilgi gibi soyut kavramları sorgular. Bilim, "Nasıl olur?" sorusuna yanıt ararken; felsefe "Neden vardır?", "Olması gereken nedir?" gibi sorularla ilgilenir. Bu nedenle bilim kesin ve ölçülebilir sonuçlara ulaşmayı hedeflerken, felsefe sorgulamayı sürdürmeyi ve düşünsel derinlik kazanmayı amaçlar. Her iki alan da insan düşüncesini besler, ancak yolları ve öncelikleri farklıdır.

Parçaya göre felsefe ile bilim arasındaki temel fark aşağıdakilerden hangisidir?

A) Bilimin yalnızca doğal olayları konu edinmesi
B) Felsefenin sınanabilir bilgi üretmeye çalışmaması
C) Her ikisinin de insan deneyiminden uzak olması
D) Ele alınan soruların türü ve bilgiye ulaşma biçimi
E) Bilimin tüm konuları kesin olarak çözümleyebilmesi

/benimhocam

5. Aşık Veysel'in "Yıllarca aradım kendi kendimi / Hiçbir türlü bulamadım ben beni" dizeleri, öz bilincin peşine düşen zorlu bir varoluş sorgusunu dile getirir. Aşık Veysel, kimi zaman "bir nebat", kimi zaman "bir isim, bir sıfat" olarak kendini yoklar; fakat her tanım, bir sonraki mısrada eksik kalır. Bu şiirsel arayış, insanın hem doğaya içkin hem toplumsal bağlara mahkûm, hem de aşkın bir anlamı gözeten çok katmanlı bir varlık oluşuna işaret eder. Veysel'in dizelerinde beliren temel gerginlik şudur: İnsan, kendini tanımlamaya kalktığı anda, tanımın dışına taşarak yeniden belirsizleşir.

Bu parçada dile getirilen düşünceye göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) Birey, kimliğini belirleyen tüm unsurları çözümleyerek kendine ulaşabilir.

B) İnsanın benlik deneyimi, zamanla oluşan toplumsal ve kültürel rol kalıplarına indirgenebilir.

C) Kendini bilme çabası, varlığı sabitleyen değil, sürekli yeniden tanımlayan bir süreçtir.

D) "Ben kimim?" sorusu, yalnızca metafizik düzlemde ele alınabilecek soyut bir problemdir.

E) Varlık hakkında kesin bilgi edinilemediğinden, bireyin benlik arayışı kaçınılmaz biçimde yanılsamaya dönüşür.

7. **Yasemin:** Bence felsefenin bireysel faydası, sadece düşünmeyi öğretmesi değil; bireyin kendi yaşamını anlamlandırmasına yardımcı olmasıdır.

Kemal: Katılıyorum. Ama felsefenin toplumdaki rolü de azımsanamaz. Adalet, özgürlük, eşitlik gibi değerlerin sorgulanması da felsefi düşüncenin ürünüdür.

Yasemin: Hatta bireylerin bu değerleri sorgulayarak içselleştirmesi, toplumsal sorumluluk duygusunu da artırıyor. Yani bireyin dönüşümüyle toplumun dönüşümü paralel ilerliyor.

Kemal: Felsefe, hem bireysel hem toplumsal gelişim için vazgeçilmez bir düşünsel disiplindir bence. Sorgulamadan yaşamak, sadece alışkanlıklarla sürüklenmek olurdu.

Bu diyaloğa göre felsefenin bireysel ve toplumsal işlevleriyle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Bireyin yaşamı anlamlandırmasına katkı sağlar.

B) Temel toplumsal değerlerin sorgulanmasına imkân tanır.

C) Bireysel gelişimi destekleyerek toplumsal farkındalığı artırır.

D) Felsefi düşünce, toplumun dinamikliğini değil, statikliğini hedefler.

E) Sorgulama yoluyla düşünsel ve ahlaki gelişimi teşvik eder.

/beninhocam

6. Antik Yunan'da doğa olayları ve yaşamın kökeni uzun süre boyunca tanrılarla, doğaüstü varlıklarla açıklanmıştı. Ancak zamanla bazı düşünürler, bu açıklamaların yeterli olmadığını fark ederek gözlem, akıl yürütme ve neden-sonuç ilişkisine dayalı düşünce biçimini benimsemeye başladılar. Bu değişim, olayları yalnızca efsanelerle değil, mantıklı ve sorgulanabilir yollarla açıklamaya yönelen yeni bir anlayışın doğmasına neden oldu. Artık bilgi, inanmakla değil, sorgulamakla elde ediliyordu. İşte bu düşünsel dönüşüm, felsefi düşüncenin temelini oluşturdu.

Parçada anlatılan düşünsel dönüşüm aşağıdakilerden hangisiyle ifade edilir?

A) Geleneksel anlatıların deneyle test edilmesi

B) Bilginin sezgiye dayalı temellendirilmesi

C) Mitolojik açıklamaların yerini akla dayalı düşüncenin alması

D) Toplumsal inançların felsefi sorgulamayla uzlaştırılması

E) Doğa olaylarının dinî metinlere göre yeniden yorumlanması

8. Felsefe, donmuş ve tamamlanmış bir bilgi alanı değil; çağın ruhu, toplumsal değişimler ve filozofların kendi düşünme ufukları içinde sürekli yeniden kurulan bir anlam arayışıdır. Bu nedenle felsefi problemler yalnızca konu bakımından değil, ele alınış ve temellendirilme biçimi bakımından da dönemden döneme değişir. Aynı kavram, farklı tarihsel bağlamlarda ve farklı filozofların elinde yeni anlam katmanları kazanabilir. Bu durum, felsefeyi tek, değişmez ve herkesçe kabul edilmiş bir tanıma indirgemeyi güçleştirir.

Buna göre felsefenin kesin bir tanımının yapılamamasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Felsefenin akla dayalı ve tutarlı bir düşünme etkinliği olması

B) Felsefenin evrensel geçerlilik iddiası taşıyan sorular sorması

C) Felsefi düşüncenin sistemli ve eleştirel bir yöntem izlemesi

D) Felsefenin insan, bilgi ve değer gibi farklı alanları birlikte konu edinmesi

E) Felsefi bilginin kümülatif ve öznel bir nitelik taşıması

BENİM NOTLARIM

Bu Ünitede Neler Öğreneceğiz?

Bu Ünitede Öğrenilecek Anahtar Kavramlar

Başlarken

İnsanı varoluşun merkezine yerleştiren yegâne cevher, düşüncenin sonsuz derinliğidir. Bizler yalnızca yaşayan canlılar değil; evreni anlamlandırma tutkusuyla yanan anlam avcılarıyız. Bu arayışta felsefe, zihnimizin dağınık kıvılcımlarını bütüncül bir dünya görüşüne dönüştürürken; mantık, bu yapının sarsılmaz temelini ve pusulasını oluşturur. Çünkü bir fikri sadece dile getirmek yetmez; onu akıl yürütmelerle temellendirmek, kanıtlarla beslemek ve argümanın gücüyle sarsılmaz bir hakikate dönüştürmek gerekir.

Düşünme Noktası

- Doğru düşünmek ne demektir ve neden önemlidir?
- İnsan; düşünen, duygularını ifade eden ve yargılarda bulunan bir varlıktır. Peki, bütün bu zihinsel süreçler dil olmadan anlamlı olabilir mi? Dil ve düşünce arasında sizce nasıl bir ilişki vardır?
- Bir fikrin birçok kişi tarafından kabul edilmesi, o fikri mutlak doğru yapar mı? Çoğunluğun kabulü ile hakikat arasında nasıl bir bağ olabilir? Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz?
- Bir düşünceye inanmak ile onu temellendirmek arasında nasıl bir fark vardır?

Bilgi Köprüsü

Aşağıdaki mantık hataları içeren karikatürlerden yararlanarak soruları cevaplayınız.

I. Karikatürlerde yer alan konuşmalarda hangi mantık hataları yapılmıştır?

2. Bu karikatürlerdeki mantık hatalarına benzer durumlarla günlük hayatta (okulda, evde, sosyal medyada) karşılaşıyor musunuz?

3. Dili yanlış kullanmanın, mantık hatalarının ortaya çıkmasında etkisi olabilir mi? Tartışınız.

2.I. Düşünme ve Dil İlişkisi

Düşünmek, zihnin en mahrem derinliklerinde başlayan sessiz ve gizemli bir inşa sürecidir. Bu serüven, dış dünyadan süzülen duyumsal verilerin zihne birer imge olarak düşmesiyle filizlenir; tıpkı bir nesnenin silüetinin zihnimizde canlanması gibi. Ancak insan zihni, bu imgeleri yalnızca izlemekle yetinmez; onları ayıklar, ortak paydalarda buluşturur ve soyutlayarak kavramlara dönüştürür. Kavramlar, düşüncenin çıplak iskeletidir; dil ise bu iskelete can üfleyen, onu ete kemiğe büründürerek görünür kılan o muazzam dokudur. Dil ve düşünce arasındaki bağ, basit bir aktarım aracından çok daha fazlasıdır; bu, karşılıklı bir varoluş diyalektiğidir.

Bazı düşünürlere göre düşünce dilsiz nefes alamazken, bazıları dili aklın olgunlaşmış bir meyvesi olarak görür. Oysa hakikat, bu iki nehrin birbirini besleyerek aynı yatakta akmasında gizlidir. Dil, zihnin darmadağınık fısıltılarını bir nota kâğıdı gibi düzene sokar; onlara bir ritim, yapı ve derinlik kazandırır. Bu nota kağıdındaki semboller, yani sözcük hazinemiz ne kadar çeşitlenirse, zihnimizde bestelediğimiz anlam dünyası da o denli görkemli bir senfoniye dönüşür. Çünkü kelime dağarcığımız ne kadar zenginse, dünyayı kavrayışımız o denli derinleşir ve muhakeme yeteneğimiz o kadar keskinleşir.

Sonuç olarak; imge zihnin aynası, kavram aklın tasarımı, dil ise ruhun dış dünyayla kurduğu en güçlü köprüdür. “Dil, düşüncenin evidir.” felsefesinde de vurgulandığı gibi; bizler o evin sınırları içinde dünyayı anlamlandırır, kendimizi tanır ve başkalarıyla ortak bir evrende buluşuruz. Dilsiz bir düşünce, yönünü tayin edemeyen bir boşluk; düşüncesiz bir dil ise tınısı olan ancak ruhu bulunmayan bir yankıdan ibarettir.

Ludwig Wittgenstein ve Dil Oyunu

Ludwig Wittgenstein’a göre dil, yalnızca nesneleri adlandıran ya da bilgi aktaran bir araç değildir. İnsanlar dili; soru sormak, emir vermek, söz vermek, şaka yapmak, dua etmek, açıklamak, tartışmak ve duygularını ifade etmek için kullanırlar. Bu nedenle dilin anlamı, tek başına kelimelerde değil, kelimelerin kullanıldığı bağlamda ortaya çıkar. Wittgenstein bu farklı kullanım biçimlerine “dil oyunu” adını verir. Ona göre bir sözcüğün anlamını kavramak için yalnızca sözlük anlamına bakmak yeterli değildir; o sözcüğün hangi durumda, kim tarafından, hangi amaçla ve nasıl kullanıldığını anlamak gerekir. Örneğin “tamam” kelimesi bazı durumlarda onay, bazı durumlarda isteksizlik, bazen de bir konuşmayı bitirme anlamına gelebilir. Aynı kelime değişmez; fakat kullanıldığı durum değiştiği için anlamı da değişir. Bu yüzden Wittgenstein, “Bir sözcüğün anlamı, onun dil içindeki kullanımıdır.” düşüncesini savunur. Dil oyunları, insanların yaşam biçimleriyle iç içedir. Sınıfta, mahkemede, aile içinde, pazarda ya da sosyal medyada dil aynı kurallarla işlemez. Her ortamın kendine özgü bir dili, amacı ve anlam kurma biçimi vardır. Sonuç olarak Wittgenstein’ın “dil oyunu” düşüncesi bize şunu gösterir: Dili anlamak, yalnızca kelimeleri bilmek değil; o kelimelerin hangi yaşam bağlamında ve hangi amaçla kullanıldığını kavramaktır.

Düşüncelerimizi Dile Getirebilir miyiz?

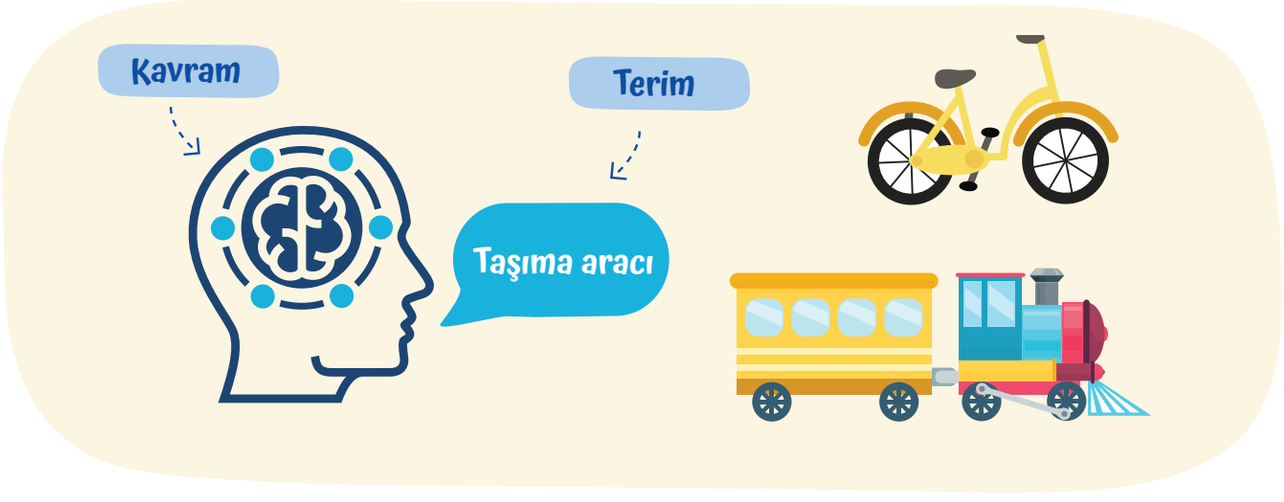
UYGULAMA - 1

Aşağıdaki metin ve görseli dikkatle inceleyiniz. Dil ile düşünce arasındaki ilişkiyi, verilen sorular doğrultusunda kendi görüşlerinizi açık ve gerekçeli olarak açıklayınız.

Ludwig Wittgenstein göre "Dilimin sınırları, dünyamın sınırlarıdır." İnsan ancak ifade edebildiği şeyler üzerine düşünebilir. Düşünce, dile dökülebildiği sürece paylaşılabilir, sorgulanabilir ve gelişebilir. Dil ne kadar zenginse, düşünce o kadar derinleşir. Dili dar olan bir zihnin düşünebileceği şeyler de sınırlı kalır.

a) Metne göre dil, düşüncenin sınırlarını ve derinliğini nasıl etkiler? Görüşünüzü gerekçelendirerek açıklayınız.

b) Hayal edin: Hiçbir dilin olmadığı bir dünyadasınız. Ne kelimeler var, ne de dil bilgisi... Sevinç, özlem, zaman, gelecek, hakikat, adalet gibi soyut kavramları ifade edebilir misiniz?

c) Yukarıdaki görselden hareketle dış dünya, düşünme ve dil arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Düşüncelerinizi ifade ediniz.

2.2. Mantık ve Akıl Argümantasyonun Temel Kavramları

Aristoteles

Mantık, doğru ve tutarlı düşünmenin yol haritasıdır. Akıl yürütmenin kurallarını belirleyerek düşünceler arasında sağlam bağlantılar kurmamızı sağlar. Aristoteles'e göre mantık, bilgiyi ararken başvurduğumuz temel araçtır. Doğru öncüllerden doğru sonuçlara ulaşmayı sağlar. Bu nedenle mantık, yalnızca düşünmeyi değil, doğru düşünmeyi öğretir.

Akıl İlkeleri: (Mantıklı Düşünmenin Temel Taşları)

Özdeşlik İlkesi:

Bir şey, kendisiyle aynıdır. "A, A'dır." biçiminde ifade edilir. Bu ilkeye göre bir varlık, ne ise odur; başka bir şeyle karıştırılamaz.

Örnek:
"İnsan insandır."

Çelişmezlik İlkesi:

Bir şey aynı anda hem kendisi hem de kendisi olmayan olamaz. "A, A olmayan değildir." şeklinde dile getirilir. Bir önerme aynı anda hem doğru hem yanlış olamaz.

Örnek:
"Kapı hem açık hem de kapalı olamaz."

Üçüncü Hâlin İmkânsızlığı:

Bir önerme ya doğrudur ya da yanlıştır, üçüncü bir seçenek yoktur.

Örnek:
"Pencere ya açıktır ya da kapalıdır."

Yeter-Sebep İlkesi:

Her şeyin bir nedeni vardır. Bir düşünce ya da olayın mantıklı olabilmesi için dayandığı bir gerekçe olmalıdır. Bu ilke, özellikle neden-sonuç ilişkisini kurarken önemlidir.

Örnek:
"Çiçekler, uzun süre susuz kaldıkları için canlılıklarını yitirip solmuş."

Schrödinger'in Kedisiyle Akıl İlkelerini Test Et

UYGULAMA - 2

Aşağıdaki senaryoları, Schrödinger'in kedi düşünce deneyine ve akıl ilkelerine göre inceleyiniz. Her senaryoda verilen ifadeyi değerlendirerek ilgili akıl ilkesini yazınız ve seçiminizi kısa bir açıklamayla gerekçelendiriniz.

video'yu izleyiniz

Düşünce Deneyinin Özeti

Fizikçi Erwin Schrödinger, kuantum mekaniğinde gözlemlenmeyen sistemlerin belirsizlik hâlinde olduğunu göstermek için bu düşünce deneyini ortaya koymuştur. Bir kutunun içinde bir kedi, radyoaktif bir atom ve zehir mekanizması bulunur. Atom bozunursa (çürürse) mekanizma çalışır, kedi ölür. Atom bozunmazsa kedi yaşar. **Kutu açılmadan önce**, kedinin hem de ölü hem diri olduğu varsayılır. Çünkü atomun durumu bilinmemektedir. Bu deney, "Gözlem yapılmadan gerçeklik bilinebilir mi?" sorusunu gündeme getirir.

Erwin Schrödinger

Senaryo 1: Kutu açılmadan kedi hem ölü hem de diri sayılır.

Hangi akıl ilkesine aykırıdır? .....

Açıklaman: .....

.....

Senaryo 2: Kedi ya ölüdür ya da diri. Arasında başka bir seçenek yoktur.

Hangi akıl ilkesini savunur? .....

Açıklaman: .....

.....

Senaryo 3: Kedinin ölme nedeni radyoaktif atomun bozunmasıdır.

Hangi akıl ilkesini savunur? .....

Açıklaman: .....

.....

Senaryo 4: Kutuda bulunan canlı, deneyin başında yerleştirdiğimiz aynı kedidir; kimliği gözlem yapılmadan da değişmez.

Hangi akıl ilkesini savunur? .....

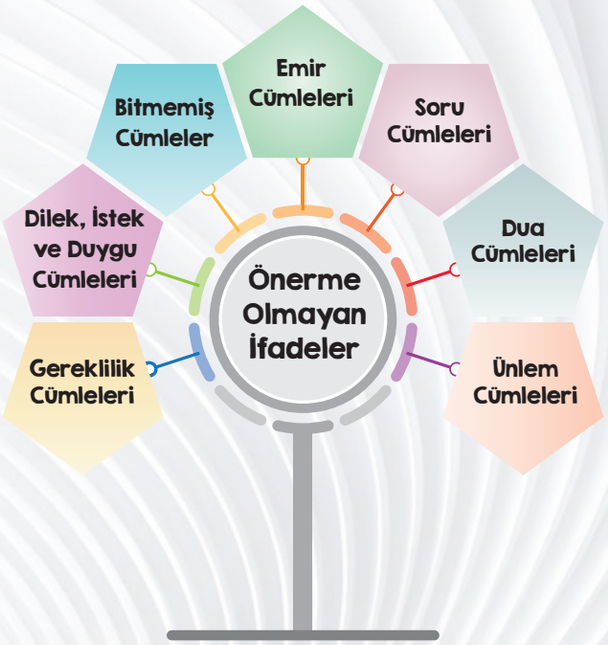
Açıklaman: .....

.....

Önerme, Doğru ya da yanlış olabilen, yargı bildiren ifadelerdir. Önerme, bir düşüncenin dile getirilmiş hâlidir ve mutlaka bir doğruluk değeri taşır. Yani bir önerme ya doğrudur ya da yanlıştır.

Örneğin:

- "Çam ağacı iğne yapraklıdır." ----> Önermedir, çünkü bir yargı içerir.
- "Türkiye'nin başkenti İstanbul'dur." ----> Yanlış da olsa önermedir, çünkü bir yargı içerir.
- "Kapıyı kapat!", "Ne güzel gün!" ----> Önerme değildir, çünkü bu cümleler yargı değil; istek, emir ya da duygudur.

UYGULAMA - 3

Önerme mi, Değil mi?

Aşağıdaki cümlelerin "önerme" olup olmadığını belirleyiniz. Eğer önerme değilse, nedenini yazınız.

Cümle	Önerme mi? (Evet / Hayır)	Neden?
1. Bitkiler fotosentez yapar.		
2. Bugün çok heyecanlıyım!		
3. Tüm insanlar ölümlüdür.		
4. Lütfen pencereyi aç!		
5. Matematik çok zor bir derstir.		
6. Tatilde nereye gitmek istersin?		

Doğruluk, bir önermenin gerçeğe uygunluğudur. Eğer bir önerme, ifade ettiği durumu gerçekten olduğu gibi yansıtıyorsa doğru, aksi hâlde yanlıştır. Örneğin; "Şu an gökyüzünde güneş var." dediğimizde ve dışarı baktığımızda güneş parlıyorsa, bu önerme doğrudur. Çünkü gerçekliğe uygundur.

Tutarlılık, bir düşünce dizisinde yer alan önerme ve yargıların birbiriyle uyumlu olması, yani kendi içinde çelişmemesidir. Bir düşünce tutarlıysa, parçaları birbirini boşa çıkarmaz; mantıklı bir bütün oluşturur.

----> **Tutarlı olmak, tek başına doğru olmak demek değildir. Bir düşünce kendi içinde düzgün olabilir ama gerçeklikle uyuşmayabilir.**

Örnek:

☞ **Öncül 1: Kartı olan herkes kütüphaneden ödünç kitap alabilir.**
☞ **Öncül 2: Meryem'in kütüphane kartı var.**
☞ **Sonuç: Meryem ödünç kitap alabilir.**
----> **İçeride çelişki yok: Tutarlı.**

Çelişiklik, aynı konu hakkında, aynı zaman ve aynı koşulda kurulan iki önermenin birbirini kesin olarak dışlamasıdır. Yani iki önermenin hem nitelik (olumlu/olumsuz) hem de nicelik (tümel/tikel) bakımından birbirine zıt olması durumudur. Bu tür önermeler aynı konuda birbirine karşıttır ve aynı anda doğru olamazlar.

☞ **Eğer çelişik önermelerden biri doğruysa, diğeri zorunlu olarak yanlıştır.**
☞ **İkisi birden doğru ya da ikisi birden yanlış olamaz.**

Örnek:

☞ **Öncül 1: Hiçbir öğrenci derse geç kalmaz.**
☞ **Öncül 2: Bazı öğrenciler derse geç kalır.**

Geçerlilik; bir akıl yürütmede, öncüller doğru kabul edildiğinde sonuç kaçınılmaz biçimde doğru çıkıyorsa bu akıl yürütme geçerlidir. Geçerlilik; içeriğin değil, yapının mantıksal sağlamlığını değerlendirir.

Geçerli akıl yürütme örneği:

1. Bütün öğrenciler sınavlara girer.
2. Zeynep bir öğrencidir.
3. Öyleyse Zeynep sınavlara girer.

Açıklama: Bu akıl yürütme geçerlidir çünkü öncüller doğru kabul edildiğinde sonuç zorunlu olarak doğru çıkar. Mantıksal yapı sağlamdır.

Geçersiz akıl yürütme örneği:

1. Bazı insanlar futbolcudur.
2. Ahmet insandır.
3. O hâlde Ahmet futbolcudur.

Açıklama: Bu akıl yürütme geçersizdir çünkü öncüller doğru olsa bile, sonuç zorunlu olarak çıkmaz. Ahmet'in futbolcu olduğunu bu bilgilerle kesin olarak söyleyemeyiz.

UYGULAMA - 4

Akıl Yürütme Geçerli mi?

Etkinlik Yönergesi: Aşağıdaki akıl yürütmeleri inceleyiniz. Her biri için "Geçerli midir?" sorusunu cevaplayınız ve nedenini kısaca açıklayınız.

☞ **Her zeki insan satranç oynar.**
☞ **Buse satranç oynar.**
☞ **Sonuç: O hâlde Buse zekidir.**

Geçerli mi?: .....

Neden? .....

☞ **Tüm kuşlar uçar.**
☞ **Penguen bir kuştur.**
☞ **Sonuç: O hâlde penguen uçar.**

Geçerli mi?: .....

Neden? .....

☞ **Bütün öğrenciler sınava girmek zorundadır.**
☞ **Ayşe sınava girmedi.**
☞ **Sonuç: O hâlde Ayşe öğrenci değildir.**

Geçerli mi?: .....

Neden? .....

Akıl Yürütme, iki ya da daha fazla önerme arasında mantıklı bir ilişki kurarak yeni bir sonuca ulaşma işlemidir. Bu süreçte; öncül önermeler, dayanak olarak kullanılır. Bu önermelerden hareketle çıkarılan ifadeye sonuç önermesi denir.

Akıl Yürütme Türleri

Felsefede bir görüşü sadece dile getirmek yetmez; onu nedenleriyle açıklamak ve savunmak gerekir. İşte burada akıl yürütme ve temellendirme devreye girer.

Akıl Yürütme Türü	Tanım	Özgün Örnek
Tümdengelim	Genel bir önermeden yola çıkarak özel bir sonuca ulaşma biçimidir. Sonuç, öncüllerden zorunlu olarak çıkar.	"Tüm bitkiler fotosentez yapar. Gül bir bitkidir. O hâlde gül fotosentez yapar."
Tümevarım	Tekil gözlemlerden yola çıkarak genel bir sonuca ulaşma biçimidir. Sonuç yüksek ihtimalle doğrudur ama zorunlu değildir.	"Demir paslanır. Çelik paslanır. Teneke paslanır. O hâlde bütün metaller paslanır."
Analoji	İki benzer durum veya nesne arasındaki ortak özelliklerden yola çıkarak benzerlikten sonuç çıkarma yöntemidir.	"Arılar koloni hâlinde yaşar ve iş bölümü yapar. Karıncalar da koloni hâlinde yaşar. O hâlde karıncalar da iş bölümü yapar."

Akıl Yürütmeyi Tamamla ve Türünü Yaz

UYGULAMA - 5

Etkinlik Yönergesi: Aşağıda bazı öncül ya da sonuç önermeleri verilmiştir. Akıl yürütmeleri tamamlayıp en altta akıl yürütmenin türünü (tümdengelim, tümevarım, analoji) yazınız.

Öncül: **Kedi tüy döker.**

Öncül: **Köpek de tüy döker.**

Öncül: **Tavşan da tüy döker.**

O hâlde: .....

Akıl Yürütme türü: .....

.....

Öncül: **Tüm gezegenler Güneş'in etrafında döner.**

Öncül: **Mars bir gezegendir.**

O hâlde: .....

Akıl Yürütme türü: .....

.....

Öncül: **Bilgisayar bilgiyi işler, saklar ve gerektiğinde geri getirir.**

Öncül: **İnsan beyni de bilgiyi işler ve saklar**

O hâlde: .....

Akıl Yürütme türü: .....

.....

Öncül: **Elma ağaçlarının yaprakları sonbaharda sararır.**

Öncül: **Çınar ağaçlarının yaprakları sonbaharda sararır.**

Öncül: **Kayısı ağaçlarının yaprakları sonbaharda sararır.**

O hâlde: .....

Akıl Yürütme türü: .....

.....

Görüş, kişinin bir konu hakkında sahip olduğu düşünce, kanaat ya da yargıdır. Görüşler; bireyin deneyimleri, değerleri ve inançları doğrultusunda şekillenir. Bu nedenle aynı konuda farklı insanlar, farklı görüşler ortaya koyabilir.

Kişisel Görüş: Kişiden kişiye değişebilir, nesnel bir temele dayanmaz.

Örnek:
- **En güzel kitaplar tarih kitaplarıdır.**
- **Atletizmi izlemek çok keyiflidir.**

Uzman Görüşü: Bilimsel bilgiye dayanan, teknik veya akademik verilerle desteklenen görüştür.

Örnek:
- **Uyku eksikliği, zihinsel ve fiziksel sağlığı olumsuz etkiler.**
- **Fiziksel aktivite kalp sağlığı için önemlidir.**

Safsata, mantıklıymış gibi görünen ama aslında akıl yürütme hatası içeren çıkarımlardır. Bizi düşünmeden ikna etmeye çalışan cümlelerde, çoğu zaman safsatalar gizlidir. Bu ifadeler, ilk bakışta doğru veya etkileyici olabilir; ancak dikkatle incelendiğinde akıl yürütme sürecindeki boşluklar ve hatalar ortaya çıkar. Felsefede ve günlük yaşamda, özellikle tartışmalarda fikirlerin temellendirilmesi beklenir. Ancak argümanlar sağlam gerekçeler yerine safsatalarla desteklendiğinde, doğru düşünmeyi engeller, ön yargıları besler ve yanlış yargılara yol açar.

Safsata Türü	Açıklama	Ayırt Edici İpucu	Örnek
Genelleştirme	Özel bir durumu genelin kuralı gibi sunmak; "birkaç örnek"ten "her zaman" sonucuna sıçramak.	"Birkaç örnek gördüm, demek ki hepsi böyle."	İki toplantı verimsiz geçti; demek ki toplantılar her zaman gereksizdir.
Kısır Döngü	Bir iddianın doğruluğunu ispatlamak için yine iddianın kendisini (veya aynı anlama gelen farklı bir ifadeyi) kanıt olarak sunma hatasıdır.	"Doğru çünkü doğru."	O dürüsttür; çünkü yalan söylemeyen biridir.
Alakasız Sonuç	Öncüllerden mantıksal olarak çıkmayan, iddia edilen konuyla doğrudan ilgisi olmayan bir sonuca varılmasıdır.	Sonuç, verilen bilgilerden çıkmaz.	Okulun binası yeni, demek ki öğretmenleri çok iyidir.
Sen de	Bir iddiaya cevap vermek yerine, iddiayı ortaya atan kişinin davranışlarının kendi söylemiyle çeliştiğini öne sürerek konuyu saptırmaktır.	"Sen de aynısını yapıyorsun."	Sağlıklı yaşamı savunuyorsun ama dün hamburger yedin.
İspatlama Mecburiyeti	Bir şeyin yanlışlığının ispatlanamamış olması nedeniyle doğru olduğunu ya da doğruluğunun ispatlanamamış olması nedeniyle yanlış olduğunu ileri sürme.	"Kanıt yoksa kesin böyledir."	Uzaylıların yokluğu kanıtlanmadı, o hâlde kesin vardır.
Yanlış Sebep	İki olayın peş peşe gelmesini ya da birlikte görülmesini, arada yeterli kanıt olmadan neden-sonuç sayma.	"Sonra oldu, demek ki nedeni bu."	O bilekliği taktım ve sınavı kazandım; demek ki bileklik başarı getiriyor.
Ortak Tutuma Başvurma (Çoğunluğa Başvurma)	Bir görüşü, çoğunluk benimsiyor diye doğru sayma.	"Herkes böyle düşünüyor."	Herkes bu markanın telefonunu alıyor, demek ki teknolojisi en ileri olan marka bu.
İmalı Soru	İçinde varsayımlar barındıran ve cevabı ne olursa olsun cevap vereni suçlu veya zor durumda bırakmayı amaçlayan sorulardır.	"Soru, cevaptan önce hüküm veriyor."	Hâlâ vergi kaçırmaya devam ediyor musun?
İrrasyonel Otorite	Konuyla ilgisiz bir otoritenin sözünü kanıt gibi kullanma.	"Ünlü ama uzman değil."	Ünlü futbolcu bu diyetin en sağlıklısı olduğunu söylüyor; o hâlde en sağlıklısı budur.
.Duygu Sömürüsü	Bir argümanı mantıkla kabul ettirmek yerine, karşı tarafın acıma veya şefkat duygularını kullanarak ikna etmeye çalışmaktır.	"Acıma/üzülme/sempati üzerinden kabul ettirme."	Beni seçmezseniz ailemin umutlarını yıkmış olursunuz.

Safsata Dedektifi

UYGULAMA - 6

Aşağıdaki örneklerden yararlanarak ilgili alanları doldurunuz.

1. Örnek

HABER VHABER

19/05/2027 Salı №1864648

SAÇLARINIZIN SIRRI DOĞADA!

Ünlü dizi oyuncusu Caner Parlak, yeni bir şampuan reklamında şu açıklamayı yaptı: "Yıllardır setlerde saçlarım çok yıprandı. Ancak bu şampuanı kullanmaya başladığımdan beri saçlarım daha gür. Bilimsel formüllere gerek yok, doğadan gelen bu özler en iyi çözümdür. Ben kullanıyorsam bir bildiğim vardır." Birçok hayranı, uzmanların "İçerikteki kimyasallara dikkat edin." uyarısını dikkate almayarak ürüne hücum etti.

Örnekteki Safsata ve Türü: .....

Bu Safsatanın Toplumda Yarattığı Etki: .....

2. Örnek

Örnekteki Safsata ve Türü: .....

Bu Safsatanın Toplumda Yarattığı Etki: .....

3. Örnek

Örnekteki Safsata ve Türü: .....

Bu Safsatanın Toplumda Yarattığı Etki: .....

4. Örnek

Örnekteki Safsata ve Türü: .....

Bu Safsatanın Toplumda Yarattığı Etki: .....

5. Örnek

Örnekteki Safsata ve Türü: .....

Bu Safsatanın Toplumda Yarattığı Etki: .....

2.3. Argümantasyonun Yapısı

İnsanlar günlük yaşamda farkında olmadan sürekli argüman kurar ve argümanlarla karşılaşır. Bir haber yorumunda, sınıf tartışmasında, aile içi konuşmada ya da sosyal medyada söylenen pek çok ifade yalnızca bir görüş değil; bir sonuca ulaşmaya çalışan akıl yürütmelerdir. Ancak bu akıl yürütmeler çoğu zaman gündelik dilin içinde dağınık, eksik ya da örtük biçimde sunulduğu için argümanın yapısı ilk bakışta net olarak görülmez.

Bir düşüncenin gerekçelerle desteklenerek savunulmasına argümantasyon denir. Argümantasyonun temel amacı, bir sonucun rastgele değil, belirli dayanaklara dayanarak ortaya konduğunu göstermektir. Bu nedenle bir argümanı anlamanın ilk adımı, metin ya da konuşma içinde geçen ifadeleri ayıklayarak hangi cümlelerin gerekçe (öncül), hangi cümlenin sonuç olduğunu belirlemektir. Sağlıklı bir çözümleme için argüman, gündelik dilden çıkarılıp standart forma dönüştürülür. Standart formda öncüller alt alta yazılır; ardından bir çizgi çekilir ve en alta sonuç ifadesi yerleştirilir.

Örneğin; "Gece geç saatlerde kafein almak iyi değil. Çünkü uykuyu geciktiriyor. Uyku bozulunca ertesi gün odaklanmak zorlaşıyor. Odaklanma düşerse hem iş hem okul performansı düşer."

☞ **Öncül I :** Geç saatlerde kafein almak uykuya dalmayı geciktirir.

☞ **Öncül II :** Uyku süresinin/kalitesinin düşmesi ertesi gün odaklanmayı azaltır.

☞ **Öncül III :** Odaklanmanın azalması performansı düşürür.

Sonuç: O hâlde gece geç saatlerde kafein tüketmemek daha doğru bir tercihtir.

Dikkat: Argüman ile argümantasyon aynı şey değildir.

- ✔ **Argümantasyon,** bir düşünceyi temellendirme sürecidir.
  Dağınık fikirleri ayıklama, ilgili gerekçeleri seçme, kanıtları düzenleme ve bunları mantıklı bir sıraya koyma işidir. Yani bir bakıma düşüncenin kurulma sürecidir.
- ✔ **Argüman** ise bu sürecin sonunda ortaya çıkan mantıksal yapıdır.
  Başka bir deyişle, öncüllerden sonuca ulaşan düzenli düşünce bütünüdür. (Öncül + sonuç)

Kısacası; argümantasyon, bir düşünceyi sağlam gerekçelerle inşa etme sürecidir; argüman ise bu sürecin sonunda ortaya çıkan tamamlanmış mantık ürünüdür. Argümantasyon inşaat çalışmasıdır (planlama, malzeme seçimi, işçilik); argüman ise ortaya çıkan binadır (tamamlanmış yapı).

UYGULAMA - 7

Argümantasyonun Yapısını Çözümlüyorum

Aşağıdaki metinlerde yer alan argümanları, öncülleri, sonuçları tespit ediniz. Her bir argümanı mantığın biçimsel diline dönüştürünüz ve örneklerin altındaki argüman diyagramında yer alan boşlukları kullanarak yeniden yazınız.

1. Örnek

Kısa süreli video içerikleri, beyindeki ödül mekanizmasını sürekli tetikleyerek dikkat süresini ciddi oranda kısaltmaktadır. Odaklanma yetisinin kaybı, bireylerin derinlemesine öğrenme ve karmaşık problemleri çözme becerisini zayıflatır. Zihinsel performansı korumak adına, bu tür içeriklerin tüketimine günlük zaman sınırlaması getirilmelidir.

Öncül .....
.....
.....

Öncül .....
.....
.....

Sonuç: .....

2. Örnek

Doğaya bırakılan plastik atıklar, binlerce yıl boyunca çözünmeden kalmakta ve deniz canlılarının hayatını tehdit etmektedir. Okyanuslardaki kirlilik seviyesi arttıkça, besin zinciri yoluyla bu zararlı maddeler insan sağlığına da ulaşmaktadır. Temiz bir gelecek için geri dönüşüm artık bir tercih değil, zorunluluktur.

Öncül .....
.....
.....

Öncül .....
.....
.....

Sonuç: .....

3. Örnek

Yapay zekâ teknolojileri, insanların uzun sürede yaptığı karmaşık veri analizlerini saniyeler içinde hatasız tamamlayabilmektedir. İş süreçlerinde bu teknolojiyi kullanan firmalar, operasyonel hızlarını ve verimliliklerini ciddi oranda artırır. Dolayısıyla, rekabet gücünü kaybetmek istemeyen şirketler iş modellerine yapay zekâyı entegre etmelidir.

Öncül .....
.....
.....

Öncül .....
.....
.....

Sonuç: .....

Mantık Türlerini Tanıyorum ve Uyguluyorum

UYGULAMA - 8

Aşağıda verilen mantık türleriyle ilgili kısa açıklamaları okuyunuz. Ardından, verilen ifadelerin hangi mantık türüyle ilişkili olduğunu belirleyerek soruları cevaplayınız. Son olarak, her mantık türüne gerçek hayattan kendi örneğinizi yazınız.

Çok Değerli Mantık: Gerçek hayatta doğru ve yanlış dışında gri alanlar da vardır. Bu mantık türü, "kısmen doğru", "olası", "belirsiz" gibi ara değerleri ifade eder. Özellikle tıp ve etik alanlarında kullanılır.

Bulanık Mantık: Kesin sınırlar olmayan, dereceli değişkenlerle ilgilenir. Sistemlerin "biraz sıcak", "çok soğuk" gibi ifadeleri anlayarak karar vermesini sağlar. Programlama ve otomasyon sistemlerinde kullanılır.

Deontik Mantık: Kurallar, yasaklar ve izin verilen davranışları analiz etmek için kullanılır. "Yapılmalı", "yapılmamalı" gibi normatif terimlerle ilgilidir. Hukuk ve etik sistemlerde yer alır.

A. Aşağıdaki ifadeleri doğru (D) ya da yanlış (Y) olarak işaretleyiniz.

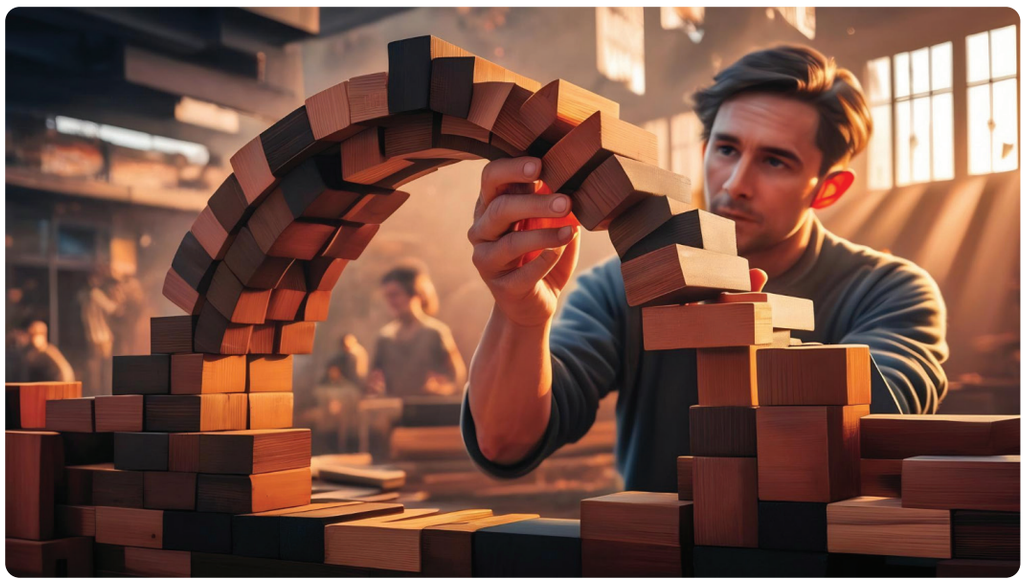
No.	İfade	Doğru	Yanlış
1.	Bulanık mantık, sıcaklık gibi kesin verileri 0 ve 1 ile ifade eder.		
2.	Deontik mantık, yapılması gerekenleri ve yasak olan durumları açıklar.		
3.	Çok değerli mantık, yalnızca siyah-beyaz gibi net sonuçlara ulaşır.		
4.	Bulanık mantık, otomatik cihazlarda karar verme süreçlerinde kullanılır.		
5.	Deontik mantık sadece matematikte kullanılır.		

B. Aşağıya her bir mantık türüne gerçek hayattan kendi örneğinizi yazınız.

Çok Değerli Mantık Örneğim: _____

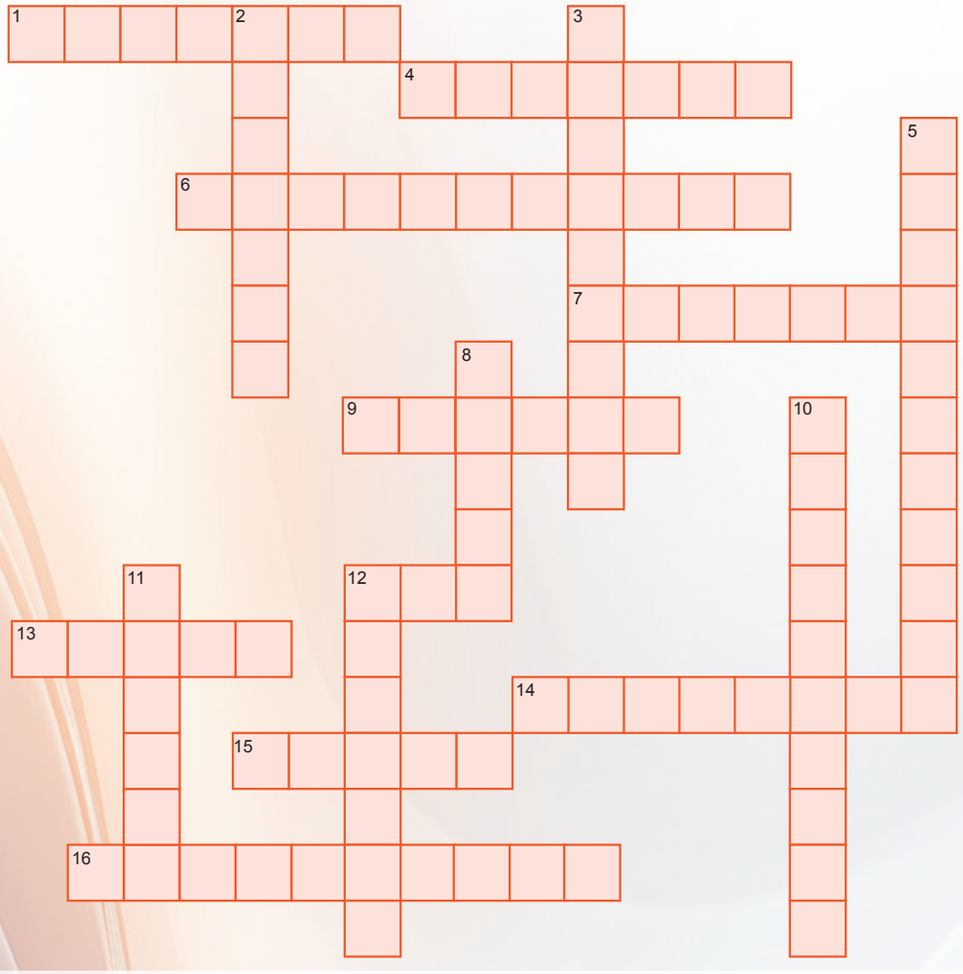
Bulanık Mantık Örneğim: _____

Deontik Mantık Örneğim: _____

Kontrol Noktası

Aşağıda yer alan bulmacayı çözünüz.

1. İlk bakışta ikna edici görünen ama mantıksal açıdan hatalı akıl yürütme.
2. Bir iddiayı gerekçelerle destekleyen mantıksal yapı.
3. Tekil gözlemlerden ve özel durumlardan hareket ederek genel bir yargıya veya sonuca ulaşma yöntemi.
4. Zihnin nesneler, olaylar, semboller ve kavramlar arasında anlamlı bağlar kurma sürecidir.
5. Bir şeyin aynı anda hem kendisi hem de karşıtı olamayacağını vurgulayan mantık ilkesi.
6. Tümel bir önermeden yola çıkarak tikel (özel) bir sonuca varma biçimi.
7. İki farklı nesne veya olgu arasındaki benzerliklere dayanarak, biri için geçerli olanın diğeri için de geçerli olduğunu savunma.
8. Bir argümanda sonucu destekleyen dayanak ifade.
9. Doğru düşünmenin ilkeleri.
10. Bir düşünce sisteminin veya argümanın kendi içinde çelişki barındırmaması, parçalarının birbiriyle uyumlu olması.
11. Doğru veya yanlış gibi bir doğruluk değerine sahip olan, bir yargı bildiren cümleler.
12. Bir düşüncenin, ifadenin veya önermenin ifade ettiği nesne ya da gerçeklikle tam bir uyum içinde olması **(Yukarıdan Aşağıya)**. Düşünce ve duyguları aktarma aracı **(Soldan Sağa)**.
13. Öncüllerden mantıksal olarak çıkarılan ve akıl yürütmenin nihai hedefini oluşturan yargı.
14. Bir şeyin ne ise o olduğunu, yani her şeyin kendisinin aynısı olduğunu belirten mantık kuralı.
15. Kişinin bir olay, nesne veya düşünce hakkında geliştirdiği, kişisel deneyim ve değerlerine dayanan anlayış.
16. Bir akıl yürütmede, öncüllerin doğru olması durumunda sonucun da zorunlu olarak doğru ve mantıklı çıkması durumu.

Safsata Avcıları - Sosyal Medyada Mantığın İzinde!

Süre: 1. Hafta **Çalışma Türü:** Bireysel ya da 2-3 kişilik grup

Görev Tanımı: Sosyal medya, haber başlıkları, tartışma programları, yorumlar ve influencer içerikleri… Her gün yüzlercesiyle karşılaşıyoruz. Ancak bunların hepsi mantıklı mı? Senin görevin, bu mantık hatalarını (safsataları) tespit etmek, açıklamak ve yaratıcı yollarla sunmak.

Görev Aşamaları:

1. SAFSATA BUL

- Sosyal medyada, YouTube videolarında, haberlerde veya reklamlarda gerçek bir safsata içeren içerik bul.
- Ya da istersen, benzer bir örneği sen kurgula (etik sınırlar içinde özgün ol!).

2. TÜRÜNÜ BELİRLE

- İçeriğin hangi safsata türünü içerdiğini tanımla (örnek: otoriteye başvurma, genelleme, kişiye saldırı, yanlış neden-sonuç vb.).
- Neden bu tür olduğunu açıkla. (Kısa ama net şekilde.)

3. YARATICI SUNUM HAZIRLA

Aşağıdaki seçeneklerden birini seç veya birkaçını birleştir.

Görsel Poster : Canva, Google Slides vb. ile görsel afiş

Mini Video (Reels/ TikTok) : Mizahi veya bilgilendirici kısa video (30-60 saniye)

Podcast : Safsata türünü anlattığın mini ses kaydı (maks. 2 dk.)

Skeç ya da Canlandırma : İki kişilik kısa diyalog ya da senaryo (Drama sevenler için!)

"Safsata Gazetesi": Eğlenceli manşetler, eleştirel köşelerle sahte bir gazete sayfası

NOT: Gerçek kişi/kurumları doğrudan hedef almaktan kaçın! Kurgusal örnekler ya da anonimleştirme yapabilirsin.

4. YANSIT VE YORUMLA

Çalışmana kısa bir değerlendirme bölümü ekle.

- Bu safsata neden zararlı olabilir?
- Böyle içeriklere karşı nasıl bilinçli olunur?
- İnsanları nasıl etkileyebilir?

DEĞERLENDİRME RUBRİĞİ (Toplam 100 puan)

Kriter	Açıklama	Puan
Safsatanın tespiti	Doğru türü belirleme ve kısa açıklama	25
Yaratıcılık	Sunumun özgünlüğü, mizah, görsellik	25
Anlaşılırlık	İçeriğin sade, açık ve anlaşılır olması	25
Eleştirel yorum	Yansıtma kısmının derinliği ve anlamlılığı	25
Toplam		100

Sunum ve Teslim: Çalışmanı sınıfta sunabilir, pano/web platformunda sergileyebilirsin.

1-3. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Bir dijital platformda izlediğimiz videolar, beğendiğimiz içerikler ve yaptığımız aramalar zamanla karşımıza çıkan önerileri belirler. Böylece kişi, fark etmeden sürekli benzer düşüncelerin tekrarlandığı bir içerik çevresinin içinde kalabilir. Navigasyon uygulamaları bize en kısa yolu gösterirken, kimi zaman mahalle aralarındaki yoğunluğu artırabilir; alışveriş siteleri ilgi alanlarımıza uygun ürünler sunarken, ihtiyacımız olmayan şeyleri de gerekliymiş gibi gösterebilir. Bu durum, teknolojinin yalnızca yardımcı bir araç olmadığını; aynı zamanda seçimlerimizi yönlendirebilen bir etkiye sahip olduğunu gösterir. Bu nedenle dijital dünyada özgür ve bilinçli karar verebilmek için karşımıza çıkan önerileri sorgulamak ve farklı kaynaklara başvurmak gerekir.

1. Metinde savunulan temel iddia nedir?

2. Bu iddia, hangi akıl yürütme türü kullanılarak temellendirilmiştir?

3. Bu akıl yürütmenin, tutarlılığını, çelişkiliğini ve geçerliliğini değerlendiriniz.

4-6. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Günümüzde çocukların dijital ekranlarla kurduğu ilişki, yalnızca eğlence alışkanlığı olarak değil, aynı zamanda düşünme ve öğrenme biçimlerini etkileyen bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Özellikle kısa süreli ve hızlı değişen içerikler, çocukların dikkat sürelerini olumsuz etkileyebilmektedir. Buna karşılık, bilinçli seçilen ve yaş düzeyine uygun eğitsel içerikler; dil gelişimi, problem çözme becerisi ve merak duygusunu destekleyebilmektedir. Bu nedenle asıl sorun, ekranın varlığı değil; ekranın hangi içerikle, ne kadar süreyle ve hangi amaçla kullanıldığıdır. Ailelerin rehberliği ve içerik denetimi sağlandığında dijital araçlar, çocuklar için zararlı bir alışkanlıktan çok, kontrollü bir öğrenme ortamına dönüşebilir.

4. Metinde savunulan görüş nedir?

5. Metinde yer alan önermeleri belirleyerek üç tanesini yazınız.

6. Metinden doğruluk kavramına örnek olabilecek iki ifade bulunuz. Bu ifadelerin neden doğrulukla ilişkili olduğunu gerekçelendirerek yazınız.

7-9. soruları aşağıdaki metinden yararlanarak cevaplayınız.

Nehir, sınıfta yaptığı sunumdan sonra arkadaşına dönüp şöyle dedi: "Bence bu proje çok özgün oldu."

Defne, kaşlarını kaldırdı: "Özgün derken neyi kastediyorsun? Renkli olması mı, farklı olması mı, yoksa ilk kez yapılmış olması mı?"

Nehir, biraz duraksadı: "Hepsi olabilir. Ben 'özgün' deyince güzel ve dikkat çekici bir şeyi kastediyorum."

Defne, itiraz etti: "Ama o zaman herkes aynı sözcüğü farklı anlamda kullanırsa birbirimizi nasıl anlayacağız? Birimiz 'özgün'ü yeni olmak için, diğerimiz sadece 'güzel görünmek' için kullanırsa kafamız karışmaz mı?"

Öğretmen konuşmaya katıldı: "Dil, sadece sözcükleri kullanmak değil; sözcüklerin ortak anlamlarını koruyarak düşünceyi paylaşabilmektir. Eğer herkes kelimelere kendi istediği anlamı yüklerse iletişim zayıflar, ama kavramlar üzerinde uzlaşırsak düşüncelerimizi daha açık ifade edebiliriz." Bir kavramın sınırları netleşmeden yapılan tartışma, çoğu zaman düşünce üretmez; yalnızca yanlış anlaşılmaları büyütür."

7. Öğretmenin "Bir kavramın sınırları netleşmeden yapılan tartışma, düşünce üretmez; yanlış anlaşılmaları büyütür." **sözünü değerlendiriniz.**

8. Metne göre, bir kavramın ortak anlamının korunması düşünme ve iletişim sürecini nasıl etkiler? Açıklayınız.

9. Kelimelere herkesin farklı anlam yüklediği bir dünyada, sağlıklı bir muhakeme yürütmek neden imkânsızdır?

10-12. soruları aşağıdaki metinlerden yararlanarak cevaplayınız.

• **Çınar:** "Bu araba neden çok güvenli?" • **Doruk:** "Çünkü kaza yapma ihtimali çok düşük." • **Çınar:** "Neden düşük?" • **Doruk:** "Çünkü çok güvenli bir araba!"	**Doktor:** "Sigara içmeyi acilen bırakmalısınız, akciğerleriniz alarm veriyor." **Hasta:** "Hocam, geçen gün sizi de hastane çıkışında sigara içerken gördüm, önce siz bırakın."	• **Öğretmen:** "Proje raporunda kaynakça eksik, bu yüzden puanın düşecek." • **Öğrenci:** "Ama hocam bu hafta çok yoruldum, ayrıca çok üzgünüm… Ne olur tam puan verin."
		
1. Görsel	2. Görsel	3. Görsel

10. Görsellerdeki safsataların türleri nelerdir?

1. Görseldeki Safsata Türü: .....

2. Görseldeki Safsata Türü: .....

3. Görseldeki Safsata Türü: .....

11. Görsellerdeki safsataların türlerine kendi yaşamınızdan birer örnek veriniz.

1. Görsel: .....

.....

2. Görsel: .....

.....

3. Görsel: .....

.....

12. Görsellerdeki safsataların yol açabileceği bireysel ve toplumsal sorunlar neler olabilir?

1. Görsel: .....

.....

2. Görsel: .....

.....

3. Görsel: .....

.....

İnsan, kelimelerle düşünür; çünkü dil, düşüncenin evi gibidir. Sözcüklerimiz ne kadar zenginse, dünyayı o kadar derin kavrarız. Dili olmayan bir düşünce, biçimsiz bir sessizliktir. Var ama ifade edilemez. Bu yüzden dil, yalnızca anlatmanın değil, düşünmenin de aracıdır.

1. **Bu metinden hareketle** "Dili olmayan bir düşünce, biçimsiz bir sessizliktir." **ifadesini felsefi açıdan açıklayınız.**

2. **İrem,** okulda son üç haftadır yaptığı deneme sınavlarında şu durumu fark eder: "Düzenli tekrar yaptığı haftalarda netleri yükselmiş, tekrar yapmadığı haftalarda düşmüştür. Bu gözlemlerine dayanarak düzenli tekrar, sınav başarısını artırır." sonucuna ulaşır.

Kerem, ders notlarını düzenlerken şu bilgiyi hatırlar: "Bütün memeliler sıcakkanlıdır." Ardından "Yunus bir memelidir." bilgisini ekler ve "O hâlde yunus sıcakkanlıdır." sonucuna ulaşır.

Derya, önceki yıl aynı belirtileri yaşayan arkadaşının grip olduğunu hatırlar: boğaz ağrısı, hâlsizlik ve ateş. Bugün kendisinde de benzer belirtiler başlayınca "Bu durum, arkadaşımın yaşadığı gribe benziyor; bende de grip olabilir." diye düşünür.

Bu parçada yapılan akıl yürütmeleri gerekçeleriyle birlikte yazınız.

a) İrem

b) Kerem

c) Derya

3. **Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.**

Felsefe dersinden sonra üç arkadaş arasında şöyle bir konuşma geçer:

Arda: "Bugün hem okula geldim hem de hiç gelmedim diyebilirim. Çünkü derste aklım hiç yoktu."

Elif: "Ben 'kar' ile 'yağmur'un aslında aynı şey olduğunu düşünüyorum. Sonuçta ikisi de sudur."

Kerem: "Bence bazı durumlarda bir şey ne doğru ne de yanlış olabilir. Mesela bazen hem haklısın hem haksızsın gibi." Sohbeti duyan öğretmenleri gülümseyerek yaklaştı: "Çocuklar, belli ki akıl ilkelerini biraz karıştırmışsınız. Hadi bakalım, hanginiz hangi ilkeyi ihlal ettiniz?"

a) Arda'nın "hem geldim hem gelmedim" sözü hangi akıl ilkesine aykırıdır? Açıklayınız.

b) Kerem'in "bazı durumlarda bir şey ne doğru ne de yanlış olabilir" sözü hangi akıl ilkesine aykırıdır? Gerekçenizi yazınız.

c) Elif'in "kar ile yağmur aynı şeydir" ifadesi hangi akıl ilkesini ihlal etmektedir? Neden?

4. **Aşağıdaki ifadelerin önerme olup olmadığını belirtiniz ve kısaca gerekçesini yazınız.**

İfade	Önerme (E/H)	Gerekçe
I. Keşke herkes sözünü tutsaydı.		
II. Bazı insanlar haksızlığa uğradığında susmayı tercih eder.		
III. Bütün toplumsal kurallar zamanla değişir.		
IV. Bugün bana iyi bir haber ver.		

5. **Görsellerdeki safsataların türleri nelerdir? Görsellerin altına yazınız.**

1. Görsel

2. Görsel

3. Görsel

1. ..... 2. ..... 3. .....

6. Bir sistemin sadece komutları yerine getirmesi, o sistemin dış dünyayı gerçekten anladığı anlamına gelmez. Bir bilgisayar programı, karmaşık algoritmalar kullanarak bir dili mükemmel bir şekilde tercüme edebilir; ancak bu süreçte kelimelerin taşıdığı anlamları, duyguları veya bağlamın derinliğini 'hissetmez'. Tıpkı kapalı bir odada, elindeki kılavuza bakarak bilmediği bir dildeki sorulara doğru cevaplar veren birinin o dili bildiğinin söylenemeyeceği gibi, makineler de sadece verileri işler. Bilinç, sembollerin mekanik manipülasyonu değil, öznel bir deneyimdir. Bu nedenle, sadece hesaplama yeteneğine dayanarak bir makinenin 'düşündüğünü' iddia etmek mümkün değildir.

Metinde savunulan görüşü temellendiren bir argüman tespit ederek bu argümanı yazınız. Tespit ettiğiniz argümanın öncüllerini ve sonucunu belirtiniz.

Argüman:

.....

.....

.....

Öncüller:

1. .....
2. .....
3. .....

Sonuç:

.....

7. **Aşağıda verilen görseldeki mantık hatasını bulun ve nedenini kısaca yazınız.**

Mantık Hatasının Nedeni: .....

1. Felsefe, doğrudan gözlem ve deneyle doğrulanabilen kesin bilgiler sunmaz. Daha çok, neyin doğru, iyi ya da adil olması gerektiği gibi normatif sorulara yönelir. Bu nedenle filozoflar, görüşlerini savunurken yalnızca sonuçlara değil, o sonuca hangi düşünsel süreçle ulaşıldığına da önem verirler. Felsefede önemli olan, ortaya konulan düşüncelerin birbiriyle çelişmemesi ve akılcı gerekçelerle desteklenmesidir.

Parçada aşağıdaki kavram çiftlerinden hangisinin önemi üzerinde durulmaktadır?

A) Doğruluk – Gerçeklik
B) Tutarlılık – Temellendirme
C) Gerçeklik – Tutarlılık
D) Tutarlılık – Doğruluk
E) Akıl yürütme – Temellendirme

2. Bir biyomühendis, yaşlanan eklemlerdeki kıkırdak aşınmasını "makine dişlilerindeki yağ eksilmesine" benzeterek şöyle bir öneride bulunuyor: "Nasıl ki dişlilerin ömrünü uzatmak için düzenli olarak yağ ekleniyorsa, eklem sıvısına da belirli aralıklarla sentetik kayganlaştırıcı enjekte edilirse eklem aşınması yavaşlatılabilir."

Buna göre biyomühendis, eklem aşınmasıyla ilgili çözümünü hangi akıl yürütme biçimine dayandırmaktadır?

A) Tümdengelim
B) Tümevarım
C) Analoji
D) Nedensellik
E) Çelişmezlik

3. Mantıkta "önermeler", doğru ya da yanlış olabilen ifadelerdir. Bir duyguyu, emri ya da isteği bildiren cümleler ise doğruluk değeri taşımadığı için önerme sayılmaz. Bu ayrım, mantıksal akıl yürütmelerin temeli açısından oldukça önemlidir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi önerme <u>değildir</u>?

A) Bugün hava yağmurlu olacak.
B) Keşke daha çok kitap okusaydım.
C) Dünya kendi etrafında döner.
D) Bu telefonun pili sabaha kadar dayanmaz.
E) İstanbul Türkiye'dedir.

4. "Tüm insanlar ölümlüdür. Sokrates bir insandır. O hâlde Sokrates ölümlüdür." Bu üç önermeden oluşan klasik akıl yürütme örneği, tümdengelimsel mantığın temelini oluşturur. Bu tür akıl yürütmede, öncül önermeler doğruysa ve mantıksal yapı kurallara uygunsa, ulaşılan sonuç da zorunlu olarak doğrudur. Ancak bu, tümdengelimle elde edilen her sonucun doğru olduğu anlamına gelmez; çünkü mantıksal geçerlilik, içerik doğruluğuyla karıştırılmamalıdır. Bir akıl yürütme, biçimsel olarak geçerli olabilir ama öncülleri yanlışsa sonucun da gerçeklikte karşılığı olmayabilir.

Bu parçada vurgulanan temel düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

A) Tümdengelimde sonuç önermesi her zaman gerçeği yansıtır.
B) Geçerli bir akıl yürütme, daima ikna edici olmak zorundadır.
C) Mantıksal geçerlilik ile içerik doğruluğu birbirinden farklıdır.
D) Tümdengelim yalnızca soyut örneklerde kullanılır
E) Önermeler doğruysa sonuç da kesinlikle doğrudur.

5. Dil bilimci Benjamin Lee Whorf'a göre, bireylerin içinde yaşadığı kültür ve konuştukları dil, onların dünyayı algılama biçimlerini etkiler. Her dil, dünyayı sınıflandırma ve yorumlama konusunda kendine özgü bir sistem sunar. Bu nedenle farklı dilleri konuşan insanlar, aynı nesne ya da olaya farklı anlamlar yükleyebilirler. Düşünce, dilin sunduğu imkânlarla biçimlenir.

Bu açıklamaya göre aşağıdakilerden hangisine <u>ulaşılamaz</u>?

A) Dil, algı ve anlamlandırma süreçlerini etkileyebilir.
B) Her dil, kendine özgü bir düşünme biçimiyle ilişkilidir.
C) Aynı olgu, farklı dillerde farklı şekillerde yorumlanabilir.
D) Düşünce, tamamen dilin dışında ve bağımsız gelişir.
E) Konuşulan dil, bireyin dünyayı nasıl gördüğünü şekillendirebilir.

/benimhocam

6. Geleneksel mantıkta bir önerme ya tamamen doğrudur ya da tamamen yanlıştır. Buna karşın, bulanık mantıkta doğruluk dereceleri 0 ile 1 arasında sürekli bir skalada yer alabilir. Örneğin "Hava sıcaktır." ifadesi, klasik mantıkta ya doğrudur ya yanlıştır; ancak bulanık mantıkta bu ifade için "%70 sıcak" gibi bir ara değer atanabilir. Bu yaklaşım, kesin sınırların olmadığı durumlarda daha esnek ve gerçekçi değerlendirmeler yapılmasını sağlar.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi bulanık mantığın temel yaklaşımına en uygun örnektir?

A) Bir öğrenci sınavdan ya geçer ya da kalır.
B) "Bu çorba biraz sıcak." ifadesinin, ölçülebilir derecede sıcaklık değeriyle ilişkilendirilmesi
C) Bir ışığın ya açık ya da kapalı olması mümkündür.
D) Yağmur yağıyorsa şemsiye açılır, yağmıyorsa açılmaz.
E) Bir cihaz, yalnızca verilen komut doğruysa çalışır.

7. Gözlem 1: Gördüğüm tüm kuğular beyazdı.
Gözlem 2: Bugün gördüğüm kuğu da beyazdı.
Gözlem 3: Geçen hafta bir gölde karşılaştığım kuğu da beyazdı.
Gözlem 4: Belgeselde izlediğim kuğular da beyazdı.
Gözlem 5: Parktaki göletteki tüm kuğular beyazdı.
Sonuç: O hâlde tüm kuğular beyazdır.

Bu argüman tümevarımsaldır, çünkü çok sayıda gözlemden hareketle genel bir sonuca ulaşılmıştır. Ancak bu sonucun doğru olduğunun garantisi yoktur; çünkü bir siyah kuğu bu sonucu çürütebilir. Bu yüzden tümevarımın doğası gereği olasılıklı sonuçlara ulaştığını gösterir.

Yukarıdaki metne göre tümevarımsal akıl yürütmenin sınırlılığı hangi duruma dayanmaktadır?

A) Öncüller her zaman doğru kabul edilmediği için
B) Bilimsel gözlemlerin mantıksal yapıdan bağımsız olması nedeniyle
C) Gözlemlerden elde edilen sonuçların her zaman zorunlu olarak doğru olmaması nedeniyle
D) Tüm akıl yürütmelerin doğruluğunun bireysel sezgilere dayanması nedeniyle
E) Tümevarımın sadece matematiksel örneklerle sınırlı olması nedeniyle

/beninhocam

8. Safsatalar, mantıksal geçerlilik taşımayan ama ilk bakışta ikna edici görünen yanlış akıl yürütme biçimleridir. Bu tür akıl yürütmeler genellikle eksik, hatalı genellemeler veya duygusal yönlendirmeler içerir. Safsatalar, bir kişinin düşünceyi mantıksal açıdan değil, etkileyici ama geçersiz yollarla yönlendirmeye çalıştığını gösterir.

Bu parçaya göre aşağıdaki argümanlardan hangisi bir safsata değildir?

A) "Ali'nin düşüncesi mutlaka doğrudur, çünkü o bir profesördür."
B) "Dün sınavdan düşük not aldım çünkü sabah siyah kedi gördüm."
C) "Bu kitap sıkıcı olamaz, herkes bayılmış!"
D) "Tüm öğretmenler sınav yapar. Seda öğretmendir, o hâlde Seda sınav yapacaktır."
E) "Bu fikre katılmıyorum çünkü söyleyen kişi daha önce de yanılmıştı."

9. Bir öğrenci, "Bu cümle ne doğrudur ne yanlıştır, ortada bir yerdedir." demektedir.

Bu ifadesiyle öğrenci aşağıdaki mantık ilkelerinden hangisini ihlal etmiş olur?

A) Özdeşlik ilkesi
B) Çelişmezlik ilkesi
C) Tutarlılık ilkesi
D) Üçüncü hâlin imkânsızlığı ilkesi
E) Yeter-sebep ilkesi

BENİM NOTLARIM

10. SINIF FELSEFE 1. FASİKÜL CEVAP ANAHTARI

1. ÜNİTE: FELSEFENİN DOĞASI

KONU KAVRAMA TESTİ

1	2	3	4	5	6	7	8
C	C	D	D	C	C	D	E

2. ÜNİTE: FELSEFE, MANTIK VE ARGÜMANTASYON

KONU KAVRAMA TESTİ

1	2	3	4	5	6	7	8	9
B	C	B	C	D	B	C	D	D